

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΣΤΑΣΙΝΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΙΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ ΕΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΚΟΝΙ-
ΤΣΗΣ

" Τὰ ἔθιμα λαοῦ ἐλευθέρου
ἀποτελοῦν ἐκδηλον μαρ-
τυρίαν τῆς ἐλευθέρας ψυ-
χῆς του " .

Μ Ο Ν Τ Ε Σ Η Ι Ε

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1973

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

19982

ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

31-8-81

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ

398.094953 ΣΤΑ

code: 7008

Ἄφιεροῦται
μέ εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς σεβαστοὺς
Γονεῖς μου.

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Διὰ τοῦ παρόντος προλόγου ἐπιθυμῶ, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι μέ ἐνάγκασαν, νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐνῆ χειρᾶς ἐργασίας.

Διὰ τὴν συλλογὴν, τὴν μελέτην, τὴν ταξινομήσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Κονίτσης, ἐχρειάσθη νὰ παρέλθῃ ὀλόκληρος πενταετία, ἀφ' ὅτου τό πρῶτον ἤρχισα νὰ περιέρχωμαι, διὰ νὰ γνωρίσω ἐν τοῦ πλησίον, τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας ὑπηρετῶν ὡς καθηγητῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον Κονίτσης.

Αἱ ἐπανειλημμένα αὐταί ἐπισκέψεις μου, ἡ ἀπλῆ καὶ ἀγνή ζωὴ τῶν κατοίκων, ἡ πατροπαράδοτος φιλοξενία των, ἡ φιλεργία καὶ ἡ ἐντιμότης των, τὰ διάφορα ἀξιοθέατα, τὰ ἀναρίθμητα ἐξωκλήσια τῆς ἐπαρχίας, τὰ ὑπέροχα τοπικὰ πανηγύρια μέ τό ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, οἱ πολλοὶ ἀνάπηροι ἐν τῶν αἱματηρῶν μαχῶν - ἰδίως τῆς τριετίας 1946 - 49, ἐναντίον τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν - καὶ τοῦ

ἐκρηκτικοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐγκατεσπαρμένου εἰς
πολλὰ σημεῖα κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1940
καί ἐντεῦθεν καί ἡ καθημερινή σιέφισ μου,
ὅτι εἰς τὰ ἀπέναντι τοῦ Σαρανταπόρου ὑπό-
δουλα βορειοηπειρωτικά χωρία οἱ ἀλυσσοδεμέ-
μοι ἀδελφοί μας πονοῦν, στενάζουν, προσμέ-
νουν ἐπὶ ἔτη λύτρωσιν καί λαχταροῦν τὴν ὥραν,
κατὰ τὴν οποῖαν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν
ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου θὰ κτυπήσῃν χαρμό-
συνα, διὰ τὴν ἀναγγεῖλουν τὴν ἔνωσιν τῆς
σηλαβωμένης κόρης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος,
συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀγαπήσω ἰδιαιτέρως τὴν
ἀκριτικήν καί αἱματοβαμμένην αὐτὴν περιοχὴν.
Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη καθὼς καί ἡ μετὰ ἰδιαι-
τέρας χαρᾶς διαπίστωσις, ὅτι ἡ περιοχὴ -
ἀποτελουμένη ἀπὸ τεσσαράκοντα καί πλέον χω-
ρία - παρουσιάζει ἀξιόλογα ἔθιμα περὶ τῶν
Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιάς καί τῶν θεο-
φανείων, διὰ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἐνδιεφέρθη,
ὥστε νὰ συλλέξῃ καί ἐκδώσῃ αὐτὰ μὲ ἀποτελέ-
σμα ὁσημέραι νὰ σβῖνουν, μὲ ἠνάγκασάν νὰ
ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν.

Νομίζω, ὅτι ἔχομεν ἠθικὸν χρέος ὅλοι
οἱ ἐργάται τοῦ πνεύματος, καί ἰδίως οἱ ἐκ-
παιδευτικοί, νὰ περισφύζωμεν τὰ ἦθη καί ἔθι-
μα τοῦ τόπου μας, ὡς καί πᾶν ἄλλο σχέσιν

Έχον μέ τήν λαογραφίαν, διότι κατά τόν Σαιντώβ " ή λαογραφία εΐναι ή έπιστήμη τής λαϊκής ζωής είς τούς κόλπους τών πολιτισμένων κοινωνιών ".

Γνωρίζομεν, ότι "ό Γέρων φθονερός καί τών έργων έχθρός", μαραίνει καί σβύνει μαζί μέ τά άλλα καί τά ήθη καί έθιμα τοῦ λαοῦ μας. 'Αρνεΐ περί αύτοῦ νά άκούσωμεν τήν φωνήν τών ίδίων άπευθυνομένην πρός τόν Καριαβίτσαν: " Πάρε μας, φωτογράφησέ μας, πριν σβήσουμε· ή άλλη γενιά μπορεΐ νά μή μάς βρῆ".

Είς τήν άρχήν ώρισμένων χωρίων (Χιονιάδες, Φούρια, Πύργος, 'Αμάραντος, "Αρματα κλπ.) έπιθένται ίστορικά καί παραδοσιακά τινα στοιχεΐα διά τήν καλυτέραν κατατόπισιν τοῦ άναγνώστου ή μελετητοῦ.

'Εάν, όσοι μελετήσουν τό μικρόν αύτό βιβλίον διαπιστώσουν κάποιαν πλάνην, παρακαλῶ ή κρίσις των νά εΐναι έπιεικής, διότι " τό πλανᾶσθαι άνθρώπινον ".

Περαίνων, θεωρῶ ύποχρέωσίν μου νά εύχαριστήσω θερμῶς όλους ένείνους, οί όποΐοι, καθ' οΐονδήποτε τρόπον μαζί μέ τούς άγαπητούς μου μαθητάς τοῦ άκριτικοῦ Γυμνασίου Κονίτσης, συνετέλεσαν είς τό νά ΐδῃ ή παροῦσα έργασία τό φῶς τής δημοσιόδητος.

ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ (Παλαιόν ὄνομα Πλάβαλη).

Μαζί μέ τήν Πυξαριάν (Μπλι-
θοῦνι) ἀποτελεῖ μίαν κοινότη-
τητα.

α Τό βράδυ τῆς παραμονῆς τῶν
Χριστουγέννων φέρουν καί θέτουν εἰς τό ντζάνι
ένα μεγάλο καί χονδρό ξύλο "κούτσουρο", τό
ὁποῖον λέγεται "Χριστόξυλο" καί καίει καθ' ὅλο
τό δωδεκαήμερον. Ὅταν καῖ τό "κούτσουρο" καί
γίνῃ πλέον στάχτη, παίρνουν τήν στάχτην αὐτήν
- ὕστερα ἀπό τά Φῶτα - καθώς καί τά μισοκαμέν
ξύλα καί τά χύνουν γύρω εἰς τό σπίτι, ἀπό τό
ἔξω μέρος, διά νά μή μπαίνουν μέσα φίδια, σαῦ-
ραι καί λοιπά ζῴφια, τά ὁποῖα προξενοῦν ζη-
μίας εἰς τό σπίτι, ἢ τά χύνουν εἰς τά χωράφια
διά νά μή καταστρέφονται τά σπαρτά ἀπό τό χα-
λάζι. Αὐτό τό ἔθιμον σιγά-σιγά σβῆνει, ὅπως
καί τόσα ἄλλα ἔσβησαν εἰς τήν Ἐπαρχίαν Κονί-
τσης. Τά σχετικὰ μέ τήν στάχτην καί τό "κού-
τσουρο" εἶναι παλαιά καί μοῦ θυμίζουσι αὐτό,
τό ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τήν Παγ-
κόσμιον Λαογραφικὴν καί Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλο-
παιδείαν του, σελίδα 229. Ἐκεῖ γράφει ἐπί
λέξει: " Ἄλλοῦ ἀνάβουν σ' ὅλο τό δωδεκαήμερο
φωτιά στό ντζάνι καί γιά τό σκοπό αὐτό τήν

παραμονή τῶν Χριστουγέννων κάθε νοικοκύρης φέρνει ἓνα μεγάλο κούτσουρο, ἰδίως ἀπὸ δένδρο ἀγναθωτό (ἀγριοκερασιά ἢ ἀχλαδιά), ἐπειδὴ τὰ ἀγνάθια ἀπομακρύνουν τοὺς δαίμονας. Τὸ κούτσουρο αὐτὸ ὀνομάζεται Χριστόξυλο ἢ Δωδεκαμερίτης ἢ καὶ Σηαρλιάντζαλος. Καὶ ἐν ὅσῳ αὐτὸ καίει στὸ ντζάκι, καλικιάντζαρος δέν τολμάει νὰ πλησιάσῃ. Ἄκδη καὶ ἡ στάχτη του προφυλάσσει τὸ σπίτι ἀπὸ κάθε ἐξῆτικὸ καὶ κακὸ, ὅπως τέτοιοι εἶναι οἱ καλικιάντζαροι. Τὸ ἔθιμο ὅμως αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε ἦταν σχεδὸν πανελλήνιο τείνει νὰ ἐκλείψῃ τώρα ἰδίως ποὺ σὲ πολλὰ χωριά ἢ θερμάστρα ἀντικαθιστᾷ τὸ ντζάκι". Ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον καὶ εἰς τὰς σελίδας 244 καὶ 245 γράφει τὰ ἑξῆς διὰ τὴν λατρευτικὴν σημασίαν τῆς Χριστουγεννιάτικῆς φωτιᾶς: " Μιὰ τέτοια νύχτα κρύα καὶ παγωμένη, πρέπει σὲ κάθε σπίτι νὰ καίῃ διαρκῶς ἡ φωτιὰ. Πρέπει νὰ καίῃ ὄχι μόνον γιὰ νὰ διώχνῃ μακριὰ τοὺς ἐνοχλητικούς καὶ τοὺς ἀπρόσηλητους καλικιάντζαρους, ἀλλὰ καὶ σὰ μιὰ μικρὴ συμβολὴ γιὰ νὰ ζεσταθῇ, ὅπως λένε, ὁ μικρὸς Χριστός" .....

" Σὲ μερικὰ μέρη τῆς φωτιᾶς τούτη

πού ανάβουν, τή σταυρώνουν τρεῖς φορές χύνοντας ἐπάνω της σταυρωτά κρασί κόκκινο. Ἐπιζη δηλαδή ἀκέρια ἢ ἀρχαῖα τελεστική σπονδή πού συνηθίζοταν νά γίνεται στήν ἱερή ἐστία τοῦ οἴνου ".

Τήν ἰδίαν ἡμέραν, δηλαδή τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων, κάθε οἰκοκυρά κάμνει τά "σπάργανα τοῦ Χριστοῦ", δηλαδή φήνει μέ τόν γάστρον ζυμάρι εἰς τό ντζάκι. Εἶναι, ὅπως λέγονται, αἱ λεγόμεναι λαγγίτες.

β) Πρωτοχρονιά : Τήν νύκτα τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, δηλαδή τήν νύκτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου, βάζουν εἰς τό ντζάκι πολλά ξύλα καί ἀφήνουν τήν πόρταν ξεκλείδωτην, διότι, καθώς πιστεύουν, θά ἔλθῃ μέσα ὁ Ἅγιος Βασίλειος διά νά ζεσταθῇ καί νά ξεκουρασθῇ. Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου συνηθως δέν κάμνουν ἐπισκέψεις εἰς τά σπίτια. Ἐάν ὅμως, παρά ταῦτα, πάῃ κάποιος εἰς ἄλλο σπίτι, ἢ οἰκογένεια, πού ἐδέχθη τήν ἐπίσκεψιν, τό κρατεῖ ὑπ' ὄψιν της καί παρακολουθεῖ καθ' ὅλον τό ἔτος πῶς θά πᾶνε αἱ ἐργασίαι. Καί ἐάν μέν ἡ χρονιά πάῃ καλῶ, λέγουν ὅτι ὁ ἐπισκέπτης εἶχε καλὸ "ποδαρικὸ", ἐάν ὅμως συμβοῦν ἀτυχίαι εἰς τό σπίτι, αὐτό τό ἀποδίδουν εἰς τόν ἐπισκέπτην, διότι εἶχε κακὸ "ποδαρικὸ".

Τό ἔθιμον τό σχετικόν μέ τό ποδαρικό εἶ-
ναι σχεδόν πανελλήνιον, ἀλλά δέν τοῦ δίδουν
παντοῦ τήν ἰδίαν σημασίαν.

γ) θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν αὐτήν μετά τήν θεί-
αν λειτουργίαν, ὁ γραμματεὺς τῆς κοινότη-
τος, συνήθως, "χτυπάει" τάς εἰκόνας τῆς
ἐκκλησίας, κἀμνει δηλαδή ἓνα εἶδος δημο-
πρασίας. Κρατῶντας εἰς τά χέρια του τήν
εἰκόνα ἐνάστου Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ
τούς παρευρισκομένους εἰς τήν ἐκκλησίαν νά
προσφέρουν ἓνα χρηματικόν ποσόν διά τήν
εἰκόνα αὐτήν. Τό ἔθιμον αὐτό εἶναι πολύ
συνηθισμένον εἰς τήν Ἐπαρχίαν Κονίτισης.
Τά χρήματα, τά ὅποια προσφέρονται διά τάς
εἰκόνας, διατίθενται δι' ἀνάγκης τοῦ ναοῦ.
Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θά διαθέσῃ τά περισσό-
τερα χρήματα διά τόν Ἱμίον Σταυρόν, θά
εἶναι ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος
πού θά διαθέσῃ τά περισσότερα διά τήν εἰ-
κόνα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, θά εἶναι
ὁ Βλάμης. Ἐν συνεχείᾳ οἱ χωριανοί μέ ὄργα-
να χορεύοντας καί τραγουδῶντας μεταβαίνουν
εἰς τήν οἰκίαν τοῦ κουμπάρου καί τοῦ βλά-
μη, ὅπου τρώγουν καί γλεντοῦν.

Τό ἔθιμον αὐτό τελνεῖ σχεδόν νά ἐκ-
λείψῃ σήμερα.

2. - ΠΑΛΑΙΩΝ (Παλαιών όνομα Σέρμα). Χωρίον
μέ 250 περίπου κατοίκους.

α) Χριστούγεννα : Τήν νύκτα τής 24ης Δεκεμβρίου
ξημερώνοντας τά Χριστούγεννα, δέν αφήνουν
τήν φωτιάν νά σβήση είς τό ντζάκι, άλλα όλη
τήν νύκτα ρίχνουν ξύλα χονδρά διά νά καίη
φωτιά καί νά ζεσταθῆ ὁ Νεογέννητος Χριστός.
Τήν ίδίαν ἡμέραν παλαιότερα κάθε οίκοκυρά
μαζί μέ τήν κούρουραν τοῦ σπιτιοῦ της ἔκαμνε
καί μίαν ἄλλην κούρουραν σχήματος 8. Τήν
κούρουραν αὐτήν, ἀφοῦ τήν ἔφηναν, τήν ἐκρε-
μοῦσαν είς ἓνα μέρος τής οίκίας καί τήν ἡμέ-
ραν τῶν Θεοφανείων τήν ἔδιδαν είς τά ζῶα
(μουλάρια, ἀγελάδες κλπ.). Ἡ οίκοκυρά ἔκαμνε
καί μίαν τρίτην κούρουραν είς τό ταφί, τήν
ὁποίαν ἐχάρασσαν είς τό ἐπάνω μέρος μέ τήν
ὀπήν ἐνός μπουκαλιοῦ ἔτσι, ὥστε αἱ προεξοχαί
νά φαίνωνται σάν ἄρνιά. Τά παιδιά τοῦ χωριοῦ
ἐγύριζαν είς τά σπίτια καί ἐτραγουδοῦσαν
παλαιότερα τά Κάλαντα ὡς ἐξῆς :

Κόλιντα , μέλιντα,
δυό χιλιάδες πρόβατα
καί τρεῖς χιλιάδες γίδια.
Πάνω μαχαλιῶτες
καί κάτω Τζιρτζιλιῶτες.

Τό Έθιμον αύτό σήμερα Έχει σβήσει σχεδόν.

β) Πρωτοχρονιά : 'Ημεϊνος, ο οποϊτος τήν ήμέραν του 'Αγίου Βασιλείου θά πάη πρῶτος τά κδλυβα εις τήν έκηλησίαν, θά εϊναι ο πιο τυχερός και όλη ή χρονιά θά περάση καλά δι' αύτόν και τήν οϊκογένειάν του.

Παλαιότερα, πρῶτ - πρῶτ τήν Πρωτοχρονιάν, όταν έσηκόνοντο από τον ύπνον, έρριχταν εις τήν φωτιάν, που έκαιεν όλην τήν νύχτα, κλάδον από κέδρον, ώστε, όπως βγαίνουν αι σπίθαι από τό κέψιμον του κλάδου, έτσι να γεννῶνται πολλά άρνιά και κατσίκια και να πάη καλά ή έσοδειά. "Οποιος εύρισκε τό φλουρί εις τήν βασιλόπιτταν, τό έπετοϋσε τρεϊς φοράς προς τά άνω και εν συνεχεία τό επαιρνεν ή μητέρα και τό έτοποθετοϋσεν εις τό εικονοστάσι, απ' όπου επαιρνε τό παλαιόν φλουρί, μέχρι τήν επομένην χρονιάν, διότι τό φλουρί έθεωρεϊτο ως ή τύχη του σπιτιου.

Τήν παραμονήν του νέου έτους δεν έπρεπε ούτε να καης, ούτε να κοπῆς με εργαλειά (μαχαίρι κλπ), διότι αύτό ήτο κακός οϊωνός, κακό σημάδι. Τά παλαιότερα χρόνια τήν ήμέραν του 'Αγίου Βασιλείου συνήθιζαν να κάρμνουν τον λεγόμενον "μπουμπασιαρέ", δηλαδή τό καρναβάλι. Εφοροϋσαν συνήθως δέρματα

ἀπό ἀγριογούρουνα, πρόβατα, γίδια κλπ., ἐκρε-
μῶσαν κουδούνια εἰς τόν λαιμόν καί ἐγύριζαν
εἰς τὰ σπίτια καί ὅ,τι εὔρισκαν, τό ἔπαιρναν,
ιδίως λουκάνικα, τὰ ὁποῖα ἐμοίραζαν ὕστερα
εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Σήμερα τό ἔθιμον
αὐτό ἔχει σβῆσει.

γ) Θεοφάνεια : Εἰς τήν Πλαγιάν πιστεύουν, ὅτι,
ἐάν τήν παραμονήν τῶν Θεοφανείων ὁ οὐρανός
θά εἶναι καθαρός, δηλαδή, ἐάν δέν θά ἔχη σύν-
νεφα, θά καρποφορήσουν τὰ σιτάρια καί ὅλοι
θά ἔχουν καλήν ἐσοδειάν. Ἐάν ὅμως ὁ καιρός
θά εἶναι βροχερός, θά καρποφορήσουν τ' ἀμπέλια
καί θά βγάλουν ἄφθονον κρασί.

Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, ὅταν τελειώσῃ
ἡ λειτουργία, ὅλοι οἱ χωριανοί παίρνουν δέμα-
τα ἀπό βρύζαν καί τὰ φέρουν εἰς τό προαύλιον
τῆς ἐκκλησίας. Ὅταν τὰ παντίσῃ ὁ ἱερεὺς μέ
ἀγιασμένον νερό, πηγαίνουν καί δένουν τὰ ἀμπέ-
λια μέ τήν βρύζαν διά νά ἔχουν καλήν παραγω-
γήν ἀπό κρασί.

δ) Γουρριποτάμος : (Παλαιόν ὄνομα Τοῦρνοβον).

Χωρίον μέ 150 κατοίκους.

ε) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέν-
νων, δηλαδή τό βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου, ὅλα
αἱ οἰκοκυραὶ φήνουν εἰς τόν γάστρον τηγανίτε

χωρίς λάδι, τὰς ὁποίας ἐπαλείφουν μέ φιλοκομμένα καρύδια. Αὐταί γίνονται διὰ νὰ τυλίξουν τόν Νεογέννητον Χριστόν καί λέγονται διὰ τοῦτο, μαντήλια ἢ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. (Σπάργανα εἶναι τὰ πανιά μέ τὰ ὁποῖα κάθε μικρομάνα τυλίγει τό βρέφος τῆς διὰ νὰ μή κρθῶνη).

Παλαιότερα τήν ἰδίαν ἡμέραν τὰ παιδιὰ περιεφέροντο εἰς ὅλα τὰ σπῖτια ^{καλλιαντρα} καλλιαντρα (καλιαντα) ὡς ἐξῆς :

Κόλιαντρα, μέλιντρα,
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,
πεντακόσια γίδια.

Δῶσ' μου μπάμπο τήν κουλούρα κλπ.
ἡ δέ μπάμπο (γιαγιά) τούς ἔδιδε τήν κουλούραν, τήν ὁποίαν ἐκρεμοῦσαν εἰς τόν λαιμόν μέ ἕνα σχοινί. Μερικά ἀπό τὰ δῶρα πού συνεκέντρωναν, τὰ ἐπήγαιναν τήν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων εἰς τόν Καλόγηρον τοῦ Μοναστηριοῦ. Τό Μοναστήρι αὐτό ἐκάθη ἐπί τουρκοκρατίας, ἐπειδή ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς "Κρυφό Σχολεῖό".

Εἰς τό χωριό ὑπῆρχεν ἕνα μεγάλο ἀλώνι, εἰς τό ὁποῖον συνεκεντρῶνοντο οἱ νέοι καί αἱ νέαι τοῦ Γοργοποτάμου καί ἐχόρευαν, ἐκδηλώνοντας ἔτσι τήν χαράν των διὰ τήν

γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ πλοῦτος ὄμορφη κοπέλα τοῦ χωριοῦ ἐνδεδυμένη τοπικὴν ἐνδυμασίαν ἐμοίραζεν ἄφθονα δῶρα εἰς τὰς πτωχὰς οἰκογενείας. Σήμερον τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔσβησε πλέον.

Πρωτοχρονιά : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου κάθε οἰκοκυρὰ παίρνει νερό ἀπὸ τὸ πηγάδι, τὸ ὁποῖον εὕρσκειται εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωριοῦ, καὶ κἀμνει τὴν βασιλόπιτταν. Μαζὶ μὲ τὴν βασιλόπιτταν κἀμνει καὶ δύο ἀκόμη πίττες, μίαν διὰ τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ καὶ μίαν διὰ τὸν ἀγελαδάρην. Τίς πίττες μαζὶ μὲ μίαν κουλούραν καὶ ἓνα μπουκάλι κρασί ἢ συνήθως τσίπουρον τίς πηγαίνουν εἰς τὸν τσοπάνον καὶ τὸν ἀγελαδάρην τὴν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς, διὰ νὰ εὐχηθοῦν "Χρόνια πολλὰ" καὶ νὰ εἶναι εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος χρόνος.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπισκεφθῇ ἓνα σπίτι τὸ πρῶτὸ τοῦ Νέου Ἔτους, πρέπει νὰ εἶναι ἀρσενικὸν παιδί, διότι τὸ ἀρσενικὸν ἔχει καλὸ ποδαρικό, εἶναι, ὅπως λέγουν, "γούρικο".

Τὸ μεσημέρι τῆς Πρωτοχρονιάς τὸ μεγαλύτερον παιδί τῆς οἰκογενείας, παλαιότερα, ἔφερε τρεῖς φορές γύρω τὸ ταφί μὲ τὴν βασιλόπιτταν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐμοίραζαν τὴν πίτταν. Ἐκεῖνος πού θὰ εὕρσκει τὸ φλουρὶ τῆς πίττας, ἐθεωρεῖτο

ὁ τυχερός τῆς χρονιάς.

γ) Θεοφάνεια : Παλαιότερα, τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων οἱ κῆτοιχοι, ἰδίως οἱ γεωργοί, ἐτοποθετοῦσαν τὸ " Ἡσιόδειον ἄροτρον " (ξύλινον ἄλέτρι) μέσα εἰς ἓνα αὐλάκι μενερὸ, διὰ νὰ εἶναι στερεόν - διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀγιάζονται ὅλα τὰ νερά - καὶ νὰ καρποφορήσουν τὰ σπαρτά.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων τὴν στάχτην, ποῦ ἔχει συγκεντρωθῆ ἀπὸ ὅλον τὸ δωδεκαήμερον, κατὰ τὸ ὅποιον ἔκαιε τὸ Χριστόξυλον εἰς τὸ ντζάκι, τὴν χύνουν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπῆτι οἱ καλικάντζαροι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κηιά. Κατὰ τὸ Δωδεκαήμερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου) δέν χύνουν ἔξω τὴν στάχτην, ἀλλὰ τὴν συγκεντρώνουν. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ νὰ συγκεντρώνουν τὴν στάχτην κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλου τοῦ δωδεκαημέρου, συνηθίζεται καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἄλλων Ἐπαρχιῶν τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ντζουμέρκων ἀπὸ ὅπου κατάγεται καὶ ὁ ὑποφαινόμενος.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ὅλοι οἱ κῆτοιχοι τοῦ χωριοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μεταβαίνουν

εἰς τό ποτάμι (Σαραντάπορον) καί ἐκεῖ γίνεται ἡ βάπτισις. Ἀπό τό ἀγιασμένον πλέον νερό τοῦ ποταμοῦ παίρνουν αἱ γυναῖκες εἰς δοχεῖα καί μέ αὐτό ραντίζουν τά σπίτια, τά ζῶα καί τά δένδρα. Μετά τήν ἐπιστροφήν ἀπό τό ποτάμι, παλαιότερα οἱ νέοι καί αἱ λεγυρόκορμοι ἔσυραν τόν χορόν εἰς τό ἄλωνα τοῦ χωριοῦ τραγουδώντας :

Σήμερα εἶναι "Αἱ Φώτας
καί "Αἱ Φωτισμός
κι' αὐριο "Αἱ Γιάννης
κι' ἄε μωρέ Γιαννάκη
καλό παιδί
τί ἔχανες τή σέλα (:εἶδος σαμάρι)
καί τό ἄλογο
καί τή σιαλβάρια (:πλατύ παντελόνι)
τήν ὀλόχρυση.

Ἀξίζει νά τονισθῆ ἔδῳ, ὅτι παλαιότερα ὑπῆρχε τόσοσ μεγάλος σεβασμός εἰς τοῦσ νέους καί τάσ θέας τοῦ Γοργοποτάμου πρὸς τοῦσ μεγαλυτέρους καί ἰδίως πρὸς τοῦσ γέροντας, ὥστε, διὰ νά μποῦν εἰς τόν χορόν οἱ νέοι, ἔπρεπε νά κἀμουν μετάνοιαν καί νά φιλήσουν τό χέρι τῶν γο-

νέων των δια να πάρουν τήν ἄδειαν καί
νά μή παρεξηγηθοῦν.

Π Η Γ Η : (Παλαιόν ὄνομα Πειλάρι).

Κάτοικοι κατὰ τήν ἀπογραφὴν
τοῦ 1971 : 224.-

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-
γέννων, παλαιότερα, ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ χω-
ριοῦ καθ' ὁμάδας ἔφαλλαν τὰ κάλαντα ὡς
ἑξῆς :

Κόλιντρα, μέλιντρα
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα
καί τρεῖς χιλιάδες γίδια.
Πῶς βόσκουν τὰ κατσίκια
στοῦ Μέγα τό χωράφι.
Οἱ ἄγγέλοι χαίρονται
καί τὰ δαιμόνια σῆάζουν,
σκάζουν καί πλαντάζουν,
τά σίδερα τραντάζουν.

β) Πρωτοχρονιέ : Τό πρωί τῆς Πρωτοχρονιάς
πηγαίνουν εἰς τήν βρύσην τοῦ χωριοῦ καί
παίρνουν νερό. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θά πάη
καί θά πάρη πρῶτος νερό, ἀλείφει σταυρω-
τά τήν βρύσην μέ βούτυρον, δια να φέρουν,
ὅπως πιστεύουν, πολύ γάλα καί βούτυρον
τά ζῶα. Τό νερό ποῦ παίρνει ἀπό τήν βρύ-
σην εἰς ἓνα δοχεῖον, ἐπιστρέφωμ εἰς τό

σπίτι του τό χύνει λίγο - λίγο εἰς τόν δρόμον, διὰ νά τρέχουν τά ἀγαθά, ὅπως τρέχει τό νερό. Μέσα εἰς τήν λεκάνην τῆς βρύσης ἀφήνει λεπτά διὰ νά πάη καλά ἡ χρονιά. Τά λεπτά αὐτά τά παίρνει ὁ δεύτερος πού θά ἔλθῃ εἰς τήν βρύσην. Ἐπιστρέφων εἰς τό σπίτι του αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε νερό πρῶτος, ἀνταλλάσσει εὐχάς μέ τήν οἰκογενεῖάν του καί ὅλοι τοῦ εὐχονται "πάντα τυχερός".

Ἐν συνεχείᾳ ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογενείας παίρνουν ἀπό ἓνα κλάδου κέδρου καί τόν ρίχνουν εἰς τήν φωτιάν εἰς τό ντζάνι μέ τήν ἐξῆς εὐχήν: " ζιάρρα ἀρνιά, ζιάρρα κατσίκια, ζιάρρα κόσμος καί παιδιά". Δηλαδή εἶθε νά γίνουν πολλά ἀρνιά, πολλά κατσίκια, πολὺς κόσμος καί πολλά παιδιά. Κάτι παρόμοιον μέ τήν εὐχήν αὐτήν γράφει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τήν Παγκόσμιον Λαογραφικὴν καί Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν του, σελίδα 245. " Ἀκριβῶς γι' αὐτό διαλέγουν ἓνα παιδί, τό. πιδό τυχερό καί ἐκεῖνο θά βάλουν νά ἀνακατέψῃ πρῶτο τή φωτιά. Τοῦ δίνουν ἓνα μακρὺ ραβδί καί τό ὀρμηνεύουν τί θά εἰπῆ. Καί τότε ἐκεῖνο ἀνακατεύοντας τή φωτιά, λέει τῆ σπουδαία εὐχή πού εἶναι μαζί καί προφητεία. " πουλιά, κατσίκια, ἀρνιά, γρόσια. ".

Εἰς τὴν βασιλόπιτταν, ἐντός ἀπὸ τὸ νό-
μισμα, βάζουν καὶ μίαν βέργαν ἀπὸ κλη-
μα, στάχυν καὶ κρανιάν. Ὅπως βλέπομεν,
τόσον τὸ κλημα, ὁ στάχυς καὶ ἡ κρανιά,
ὅσον καὶ ἡ προηγουμένη εὐχή (πουλιά,
κατσίκια, κλπ) ἀποβλέπουν εἰς τὴν
καρποφορίαν τῶν ἀγρῶν, δηλαδή τὴν κα-
λὴν "σοδειάν", ὅπως λέγομεν.

Τὴν πρώτην τοῦ μηνός - ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου
Βασιλείου - τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου (καὶ
ἐξωσχολικὰ ἀκόμη) τραγουδοῦν τὸν Ἄη Βασι-
λη, γυρίζοντας εἰς τὰ σπίτια, ὡς ἑξῆς:

"Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται
ἀπὸ τὴν Καισαρεία.

Βαστάει πέννα καὶ χαρτί,
χαρτί καὶ καλαμάρι.

Τὸ καλαμάρι ἔγραφε

καὶ τὸ χαρτί μιλοῦσε:

- Βασίλη μ' ποῦθεν ἔρχεσαι
καὶ ποῦθε κατεβαίνεις ;
- Ἄπὸ τὴν πόλιν ἔρχομαι
καὶ στό σχολεῖδ πηγαίνω.
- Βασίλη μ' κᾶτσε γιὰ νά φᾶς,
κᾶτσε νά τραγουδήσης.
- Ἐγὼ τραγούδια δέν ξερῶ
ξέρω τὴν "Ἄλφα - Βῆτα.

καί στό ραβδί του ἀκούμπησε
νά εἰπῆ τήν "Ἄλφα - Βῆτα,
καί τό ραβδί του ἦταν χλωρό
κι' ἐβλάστησε κλωνάρια
κι' ἀπάνω στά κλωνάρια αὐτά
περδίκες κελαηδοῦσαν.
Δέν ἦταν μόνον πέρδικες,
ἦταν καί περιστέρια.
Τά περιστέρια πέταξαν
νά πᾶν στήν κρύα βρύση,
νά φέρν' νερό στά νύχια τους
καί χιόνια στά φτερά τους.

γ) Θεοφανεία : Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, ὅταν
τελειώσῃ ἡ Θεία Λειτουργία, οἱ κήτοικοι
παίρνουν ἀπό τήν ἐκκλησίαν τάς εἰκόνας τῶν
ἁγίων καί τάς μεταφέρουν εἰς τήν βρύσην τοῦ
χωριοῦ καί τάς πλύνουν μέ νερό, διότι νά καθα-
ρίσουν ἀπό τήν σιδύην, ἡ ὁποία ἔχει ἐπικα-
θήσει κατὰ τήν διάρκειαν τοῦ ἔτους ποῦ ἐπέ-
ρασε. Τό νερό αὐτό τῆς βρύσης ἔχει ἐν τῷ
μεταξύ ἁγιασθῆ ἀπό τόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ.

Τό ἔθιμον αὐτό, νά πλύνουν δηλαδή τάς εἰκό-
νας, ἔχω τήν γνώμην, ὅτι πρέπει νά εἶναι
ἀρχαῖον κατάλοιπον. Τήν γνώμην μου αὐτήν τήν
ἐνισχύουν ἐπί πλέον τά γραφόμενα ἀπό τόν Κ.

Ρωμαῖον εἰς τό ἴδιον βιβλίον του, τό ὁποῖ-
ον καί προηγουμένως ἐμνημόνευσα, καί μά-
λιστα εἰς τάς σελίδας 230 καί 231. Ἐκεῖ
γράφει τά ἑξῆς: "Βασιική τελετουργία τῶν
θεοφανείων εἶναι ὁ ἁγιασμός τῶν ὑδάτων,
πού ἀποτελεῖ μίμησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ
Ἰησοῦ" . . . . . " Ἀλλά ἡ διαδικασία αὐ-
τή δέν ἀποτελεῖ παρά πιστή ἐπιβίωση ἀρχαί-
ας δοξασίας. Οἱ Ἀρχαῖοι π.χ. Ἀθηναῖοι
εἶχαν τήν διαδικασία τῶν " Πλυντηρίων ",
ὅπως ἀποκαλοῦσαν τήν εἰδική αὐτή τελετή,
κατά τήν ὅποιαν μετέφεραν μέ πομπή στήν
ἀκτὴ τοῦ Φαλήρου τό ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.
Ἐκεῖ τό ἔπλεναν μέ θαλασσινό νερό γιά
νά τό καθαρίσουν ἀπό τόν ρύπο πού εἶχε
ἐπιναθήσει κατά τήν διάρκεια τοῦ ἔτους,
καί γιά νά ἀνανεωθοῦν οἱ ἱερεῖς δυνάμεις
τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Ἡ νεοελληνική
λατρευτική συνήθεια τῶν ἱερῶν εἰκόνων
στά ἁγιασμένα θαλασσινά νερά, γινόταν
καί στά χρόνια τοῦ Βυζαντίου. Καί τοῦτο
βεβαίως ὀφείλεται στή συνέχεια τοῦ ἀρχαίου
λατρευτικοῦ ἐθίμου καί τήν διαίωνα τῆς
ἀρχαίας ἑλληνικῆς παραδόσεως".

Τό ἀπόγευμα τῶν θεοφανείων χτυπᾷ ἡ καμ-
πάνα καί συγκεντρώνονται εἰς τήν πλατεῖαν

τῆς ἐκκλησίας ὅλοι οἱ χωριανοί, ὅπου ὁ
κουμπάρος τοῦ χωριοῦ - ἐκεῖνος δηλαδή πού
τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων τοῦ προηγουμένου
ἔτους ἔτυχε τὸν Σταυρόν - φέρει τρεῖς πίτ-
τες, ἐντός τῶν οποίων ἔθεσε τὸν Σταυρόν,
καὶ τὰς μοιράζει. Κατὰ τὸ μόρφωμα τῆς πίτ-
τας, ἐκεῖνος πού θά εὔρη τὸν Σταυρόν, θά
εἶναι ὁ κουμπάρος ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν
μέχρι τῆς Θεοφάνειας τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ὁ
καινούργιος κουμπάρος θεωρεῖται ὡς ὁ τυχε-
ρός τῆς χρονιάς, οἱ δὲ συγχωριανοί του τὸν
σηκώνουν ἐπάνω φωνάζοντας " ἄξιος ". Διὰ
τὸ εὐχάριστον γεγονός ὁ καινούργιος κουμ-
πάρος φέρει εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ
διάφορα φαγώσιμα - ἰδίως τυρὶ καὶ κρασί -
καὶ κερνάει ὅλους τοὺς παρευρισκομένους,
οἱ ὅποιοι τοῦ εὐχονται " Χρόνια πολλά".-

5. - ΧΙΟΝΙΑΔΕΣ : Εἶναι ἀκριτικὸν χωρίον μέ 15
κατοίκους, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ παμ-
πάλαια ἐργαστήρια τῆς Ἡπείρου
ἐκ τῶν οποίων προῆλθον ἐξαίρε-
τοι τεχνῖται ἀγιογραφίας καὶ
ζωγραφικῆς. Εἰς τοὺς Χιονιάδες
ἤκημασεν Ἀγιογραφικὴ Σχολὴ τῆς
οποίας ἡ φήμη κατὰ τὰ χρόνια
τῆς ἀκμῆς της εἶχεν ἀπλωθῆ εἰς
ὀλόκληρον τὴν Ἑλλάδα.

α) Χριστούγεννα : Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, δηλαδή τὴν 24ην Δεκεμβρίου, κάμνουν τὰς λεγομένας λαγγίτας, φύλλα ἀπὸ πηλτόν χυλόν ἐξ ἀλεύρου καὶ τὰς φήνουν εἰς πλάκα εἰς τὸ ντζάκι, ἐπάνω εἰς σιγανὴν φῶτιλιν. Ὄταν φηθοῦν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὰς γυρίζουν μὲ μίαν ξύστραν, ὅπως τὴν λέγουν, διὰ νὰ φηθοῦν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Κατόπιν τὰ φύλλα αὐτὰ (πέτουρα) τὰ βουτοῦν ἓνα-ἓνα εἰς βρασμένον νερό, ἐντός τοῦ ὁποίου ρίχνουν στουμπισμένα καρύδια καὶ ζάχαριν, καθὼς καὶ δύο ἕως τρία δάκτυλα μέλι μέσα εἰς τὸ ταψί. Ἔτσι γίνε-ται ἓνα νόστιμον γλύκισμα, τὸ ὁποῖον τὸ τεμαχίζουν καὶ τὸ τρώγουν κατὰ τὸ δεῖπνον. Ὄταν πλέον φάγουν ὅλοι, τὰ παιδιὰ σηκώ-νουν τὸ χαμηλόν τραπέζι (σοφρᾶς) καὶ τὸ θέτουν εἰς τὴν ἄκρην τοῦ δωματίου πρὸς τὴν πόρταν. Ἐκεῖ τὸ σηκώνουν τρεῖς φορές ἐπάνω καὶ λέγουν: "ἄξιον, ἄξιον, ἄξιον, καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου". Τὸ ἀφήνουν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου καὶ κάθονται τὰ παιδιὰ καὶ τρώγουν μόνα των ἐκ νέου δύο-τρεῖς "μπουκιές" ἀπὸ τὸ παρασκευάσμα αὐτό. Τὰ φύλλα αὐτὰ, παύ ἀνέφερα ἀνωτέρω, συμβο-λίζουν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, τὰ σηεπάσ-

ματα δηλαδή με τὰ ὁποῖα ἡ Παναγία ἐτύλιξε τὸ βρέφος τῆς τῆν νύχτα τῶν Χριστουγέννων διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ σήμερα ἔχει σχεδὸν σβῆσει, διότι, ὅπως ἀνεφέρθη, τὸ χωριὸ ἐρήμωσε καὶ ἔχουν ἀπομείνει μόνον 15 κάτοικοι.

β) Πρωτοχρονιά : Τῆν 31ην Δεκεμβρίου μετὰ τῆν δύσιν τοῦ ἡλίου, παλαιότερα, αἱ γυναῖκες ἔναμναν δύο πίττες ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία προ-ωρίζετο διὰ τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ (αὐτὸν ποῦ ἐφύλαττε τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια τοῦ χωριοῦ), ἡ δὲ ἄλλη διὰ τὸν ἀγελαδάρην, διότι εἶχαν τότε πολλάς ἀγελάδας. Ὁ τσοπάνος καὶ ὁ ἀγελαδάρης, ἀπὸ τῆν πίτταν αὐτὴν ἔκοπταν ἕνα μικρὸν τεμάχιον καὶ τὸ ἔδιδαν εἰς ἕνα-στην νοικοκυράν. Μετὰ τῆν 12ην νυκτερινὴν ὥραν, τότε δηλαδή ποῦ ἔφευγεν ὁ παλαιὸς χρόνος καὶ ἦρχετο ὁ καινούργιος, ὅλα τὰ παιδιὰ μέχρι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας των ἐσηκῶντο ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ ἔτρεχαν ποῖον θὰ πάη πρῶτον εἰς τὰ συγγενικὰ σπίτια διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὸν ἐρχομὸν τοῦ νέου ἔτους καὶ νὰ εὐχθῆ "Χρόνια Πολλά". Οἱ συγγενεῖς παρ' ὅλον ποῦ ἐκοιμῶντο, διότι ἦτο περασμένη ἡ ὥρα, ἐξυπνοῦσαν καὶ ἐδέχοντο τὰ παιδιὰ με γέλια.

καί προθυμίαν, διότι " τό εἶχαν σέ καλό".
Τό πρῶτο παιδί πού θά ἐπήγαινεν εἰς τοὺς
συγγενεῖς του, θά ἔπαιρνε ἀπό αὐτοὺς
χρήματα καί διάφορα γλυκὰ ὡς κέρασμα.

Καί αὐτό τό ἔθιμον σήμερον ἔχει σβῆσει,
διότι οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι πρωταγωνιστοῦν
εἰς τάς ἐκδηλώσεις αὐτάς, ἔχουν φύγει εἰς
τάς πόλεις δι' ἀναζητήσιν καλυτέρας τύχης.

Θεοφανεία : Εἰς τὰ παλαιά χρόνια, τότε
πού εἰς τό χωριό ὑπῆρχε πολὺς κόσμος, τό
ἀπόγευμα τῶν Θεοφανείων καί τοῦ Ἁγίου
Ἰωάννου συνεκέντρωνοντο ὅλα τὰ κορίτσια
τοῦ χωριοῦ ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησίαν εἰς τήν
πλατεῖαν καί χορεύοντας ἐτραγουδοῦσαν με-
ταξύ τῶν ἄλλων τραγουδιῶν καί τό ἑξῆς :

Σήμερα εἶμαι " Ἀη Φώτας

κι' " Ἀη Φωτισμός

κι' αὔριο " Ἀη Γιάννης

κι' " Ἀη Πρόδρομος.

Σήμερα βαπτίζουν

τοῦ Θεοῦ παιδί

καί τό κρᾶζουν Χρῖστο

καί Χριστόδουλο.

6. - ΦΟΥΡΚΑ : Είναι χωριόν μέ 120 κατοίκους εύρισθόμενον εἰς ὑψόμετρον 1.350 μέτρων παρά τὸ ὄρος "Σμόλικας". Εἰς τήν Φούρκαν καί εἰς τὸ ὕψωμα "Προφήτης Ἡλίας" τήν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου 1940 ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὸ στήθος ὁ Κων/νος Δαβάκης, συνταγματάρχης Πεζικοῦ, μαχόμενος ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1942 μετὰ τήν ἀνάρρωσίν του, τόν συνέλαβον οἱ Ἰταλοὶ μέ σκοπόν νά τόν μεταφέρουν εἰς τήν Ἰταλίαν. Τὸ πλοῖον ὅμως "Σιτά ντί Τζένοβα", διὰ τοῦ ὁποῦ μετεφέρετο, ἐτορπιλλήθη πλησίον τῶν ἄλβανικῶν ἀκτῶν καί τοιουτοτρόπως ὁ μέγας αὐτός ἥρωας εὔρε τραγικόν διὰ πνιγμοῦ θάνατον, περυσυλλεγείς δέ ἐτάφη εἰς τήν Αὐλῶνα.

7) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων παλαιότερα - ἀλλά καί σήμερα ἀκόμη - ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ συνεκεντρῶνοντο, μετὰ τήν θείαν εὐχουργίαν, εἰς τήν πλατεῖάν τῆς ἐκκλησίας καί ἔφαλλαν τὰ κάλαντα. Ἐν συνεχείᾳ καθ' ὁμάδας ἐπεσηκρόντο ὅλα τὰ σπιτία ὅπου ἐτραγουδοῦσαν :

Κάλιντα, μέλιντα
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,
πεντακόσια γίδια.

Δῶσ' μου μπάμπω κλούρα
νά μή τσακίσω τ'θύρα
καί τήν παραθύρα.

Καί τώρα καί τοῦ χρόνου.

Τό ἀνωτέρω "Κάλιντα, μέλιντα" λέγεται καί σήμερα. Ἀπό τὰς ἐπισκέψεις αὐτὰς οἱ νέοι ἔπαιρναν μίαν κουλούραν, τήν ὁποίαν ἔθεταν μέσα εἰς ἕνα μπαστούνι, ὅπως οἱ σημερινοί κολουράδες. Αἱ κολουῖραι αὐταί εἶχαν σχῆμα περιστερᾶς.

"Ὅσοι ἀπό τοὺς κατοίκους εἶχαν πρόβατα, ἔρριχναν ἔξω ἀπό τήν αὐλήν κάστανά, τὰ ὁποῖα τὰ ἔπαιρναν τὰ παιδιὰ καί ἐφώναζαν "μπεμπέ".

β) Πομπόχορονιέ : Τήν ἡμέραν αὐτήν παλαιότερα, οἱ νέοι μέ φουστάνελλας καί ἄλλας ἀρχαίας στολάς, πού εἶχαν συγκεντρώσει μετὰ τὰ Χριστούγεννα, μετέβαιναν εἰς τήν ἐκκλησίαν. Ὄταν ἐτελείωνεν ἡ λειτουργία, οἱ νέοι αὐτοί ἐπερίμεναν ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησίαν τόν ἱερέα καί ἐτραγουδοῦσαν τό ἐξῆς τραγοῦδι, "τραγοῦδι τοῦ παπᾶ", ὅπως ἐλέγετο :

Κάτω στό Δαφνοποταμό
στό Δαφνοποταμάκι,
ἐνεῖ κοιμᾶται ὁ Δέσποτας
μέ τό Σταυρό στό χέρι.
Γιά σήνω ἀπάνω Δέσποτα
καί μή βαριά κοιμᾶσαι.
Τά μοναστήρια σήμαναν
κι'οἱ ἐκκλησιές διαβάζουν.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπήγαιναν εἰς τόν Πρόεδρον καί
τοῦ ἔλεγαν τό ἐξῆς τραγούδι :

Ἄφέντη μου πρωτήτερε,
πρωτήτερε στή χώρα,
σέ καρτεροῦν οἱ χωριανοί,
νά βγῆς στό μεσοχώρι,
σέ καρτερεῖ ὁ πλάτανος
ν'ἀνοίξης τά διφτέρια
καί τώρα καί τοῦ χρόνου
καί γρήγορα τό χαρτζηλίκι.

Ὁ παπᾶς καί ὁ πρόεδρος ἔβαζαν τό χαρτζηλίκι
ἐπάνω εἰς τό σπαθί, τό ὅποῖον ἐκπατοῦσεν ὁ
ἀρχηγός τῆς συντροφιάς εἰς τό ὕψος τοῦ ὤμου
του. Ἐν συνεχείᾳ τά παιδιᾶ καθ'ὀμάδας ἐπε-
σκέπτοντο ὅλα ἅ σπίτια. Τρία ἄτομα ἀπό τήν
συντροφιάν ἐλέγοντο "κουβαλητάδες", φιδτι
ἐπαιρναν τό ἕνα ἀλεύρι, τό ἄλλο κρέας χοιρι-
νόν καί λουκάνικα καί τό τρίτον χοιρινόν

λίπος. Εἰς κάθε στίτι τό τραγούδι ἦτο ἀνά-
λογον μέ τήν οἰκογένειαν, δηλαδή ἄλλο ἐλέ-
γετο δι' ὄρφανά παιδιὰ καί διαφορετικόν διά
κόρην ἀρραβωνιασμένην κλπ. Διά κόρην ἀρρα-
βωνιασμένην ἔλεγαν τό ἐξῆς τραγούδι:

Κρατάει ὁ δένδρος τή δροσιά,
κρατάει κι' ὁ νιός τήν κόρη.

Στά γόνατα τήν ἔπαιρνε,
στά μάτια τήν φιλοῦσε.

Εἰς κόρην ἀνύπανδρον ἔλεγαν :

Ἐδῶ εἶν' κόρη ἀνύπαντρη,
κόρη γιά ἀρρεβῶνα,
τῆς τάζουν γυιό τοῦ βασιλιᾶ,
τῆς τάζουν γυιό τοῦ Ρῆγα.
Δέν θέλω γυιό τοῦ Βασιλιᾶ,
δέν θέλω γυιό τοῦ Ρῆγα,
μον' θέλω τ' ἀρχοντόπουλο
πού περπατάει καβάλα.

"Αν εἰς τό στίτι ὑπῆρχε μικρό παιδί τοῦ
ἔλεγαν :

"Ἐνα μικρό, μικρούτσινο
τοῦ βασιλιᾶ τ' ἄγγόνι,
τριγύρω, γύρω ἔρχεται,
βασιλικό μαζεύει,
βασιλικό κι' ἀμάραντο
τρία κλωνάκια μδσχου.

Τό ἀλεύρι καί τό λίπος τά ἔκαναν πίττες, ἐνῷ τό κρέας καί τά λουκάνικα τά ἔφηναν. Ἐν συνεχείᾳ τά παιδιὰ ἔβγαιναν εἰς τήν πλατεῖαν ὅπου ἐχόρευαβ καί γλεντοῦσαν ὅλο τό χωριό. Τά λεφτά, τά ὁποῖα συνεκεντρώνοντο, τά παρέδιδαν οἱ νέοι εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν ἐπιτροπήν, ἣ ὁποῖα τά ἐδαπανοῦσε εἰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή διὰ λάδι, κερὶ κλπ. Εἰς τά δῶρα αὐτά ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή :

" Δωρεὰ Ἀγίου Βασιλείου ".

γ) Βροφίον : Μέ τό ἀγίασμα, τό ὁποῖον ὅλοι ἔπαιρναν ἀπὸ τήν ἐκκλησίαν τήν ἡμέραν αὐτήν, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰς οἰκίας των, ἐρβάντιζαν τά δωμάτια, τά κελύβια, τά ζῶα, τά χωράφια, τά δένδρα, ἰδίως τά κλήματα κλπ. διὰ νά μή καταστρέφωνται ἀπὸ τά σκώληκια καί διὰ νά πάη ἡ ἀλά ἢ ἔσοδειά. Ὄταν ἐτελείωνε τό βάντισμα, συνεκεντρώνοντο πάλιν εἰς τήν πλατεῖαν τῆς ἐκκλησίας ὅλοι, ἀπ' ὅπου ἔπαιρναν ἀπὸ μίαν εἰκόνα καί μετέβαιναν ἔξω ἀπὸ τό χωριό καί ὁ καθένας ἐκεῖ ἐφώναζε " Κύριε Ἐλέησον ", δηλαδή ἐγίνετο κάτι παρόμοιον μέ λιτανείαν.

7.- ΔΙΣΤΡΑΤΟΝ : (Παλαιόν ὄνομα Βρυάζι) Εἶναι ἓνα ἀπὸ τά μεγαλύτερα χωριά τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης μέ 600

καί πλέον κατοίκους, τό ὁποῖον ἐπιχοινωνεῖ μέ τήν Μακεδονίαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῆς 22ας Δεκεμβρίου ἕνα άτομον ἐξέστης οἰκογενείας πηγαίνει καί κοιμᾶται εἰς συγγενικήν ἢ φιλικήν οἰκίαν. Τό πρωί τῆς 22ας ἐπιστρέφει εἰς τήν οἰκίαν του φέροντας μαζί του ἀπό τό συγγενικόν ἢ φιλικόν σπίτι μίαν κανάταν γεμάτην νερό καθῶς καί μερικούς κλώνους κρανιάς, μέ τοῦς ὁποίους κτυπᾷ ἑλαφρῶς τοῦς γονεῖς καί τά ἀδέλφια του διά νά ἔχουν ὑγείαν καί ἀντοχήν, ὅπως τό ξύλον τῆς κρανιάς. Μέ τό νερό αὐτό, αἱ γυναῖκες εἰς τό σπίτι ζυμώνουν τά κουλούρια, τά ὁποῖα μοιράζουν εἰς τά παιδιά τοῦ χωριοῦ, ὅταν περνοῦν καί τραγοῦδοῦν τά κάλαντα. Τό ἔθιμον αὐτό συνηθίζεται καί τήν Πρωτοχρονιάν.

β) Πρωτοχρονιά : Τήν παραμονήν τῆς Πρωτοχρονιάς, τά παιδιά τοῦ χωριοῦ περιφέρονται, εἰς τοῦς δρόμους καί κτυποῦν κουδούνια, διά νά δθώξουν τοῦς καλικαντζάρους, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται κατά τό Δωδεκαήμερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου). "Ὅπως

ἀναφέρει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὴν Παγκόσμιον
Λαογραφικὴν καὶ Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν
του, σελίδα 227, "Οἱ καλικάντζαροι εἶναι εἰ-
δικὰ δαιμόνια, ποῦ ἐμφανίζονται μόνον κατὰ
τὸ Δωδεκάημερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανου-
αρίου). Σύμφωνα μέ τὴν λαϊκὴ πίστη, τῆς
ἡμέρας αὐτῆς τὰ "νερά εἶναι ἀβάφτιστα" καὶ
ἔρχονται οἱ καλικάντζαροι, γιὰ νὰ πειράξουν
τούς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ὁ Χριστός εἶναι ἀνό-
μη ἀβάφτιστος". Κατὰ τὰς λαϊκὰς δοξασίαις,
τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν ὁ πατήρ τῆς Ἑλλη-
νικῆς Λαογραφίας Νικόλαος Πολίτης, καθὼς
μνημονεύει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὸ μνημονευθέν
ἄνωτέρω βιβλίον καὶ εἰς τὴν σελίδα 228,
"ἔρχονται ἀπὸ τῆς γῆς ἀποκάτω. "Ὅλο τὸ χρό-
νο πολεμοῦν μέ τὰ τσεκούρια τους νὰ κόψουν
τὸ δένδρο ποῦ βαστάει τῆ γῆς. "Ἄλλ' ὅταν
κοντεύουν νὰ τὸ κόψουν, ἔρχεται ὁ Χριστός,
τότε τὰ δαιμόνια χυμοῦν στῆ γῆ ἐπάνω καὶ
πειράζουν τούς ἀνθρώπους. Μπαίνουν στὰ σπί-
τια ἀπὸ τὴν καπνοδόχο καὶ θέλουν νὰ σβήσουν
τῆ φωτιά, ἄλλοτε καβαλλιεύουν στούς ὤμους
τούς διαβάτες ἢ τούς πιάνουν μέ τὸ ζόρι
στό χορδόν. "Ὅταν τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων κατε-
βοῦν πάλι κάτω στῆ γῆ, βρίσκουν τὸ δένδρο
ἐκεῖνο νὲ ἔχη θρέψει καὶ νὰ εἶναι γερό, ὅπως

καί πρῶτα".

Τό πρῶτὸ τῆς Πρωτοχρονιάς τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ πηγαίνουν εἰς τὰς πηγὰς (βρύσες) καί τὰς ἀλείφουν μέ βούτυρον, διὰ νὰ φέρουν τὰ ζῶα των ἀφθονον γάλα, ὅπως ἀφθονον εἶναι καί τὸ νερό τῶν πηγῶν. Παλαιότερὰ τὰ κορίτσια μετέβαιναν εἰς μίαν ἀπομακρυσμένην πηγὴν καί ἔπαιρναν τὸ "ἀμιλλητὸ νερό", ὅπως τὸ ἔλεγαν.

γ) Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, ὁ ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ κρατῶντας τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχεται εἰς τὴν Ὠραϊαν Πύλην, οἱ δὲ χωριανοὶ συναγωνίζονται ποῖος θὰ βάλῃ τὰ περισσότερα χρήματα διὰ νὰ τὰς πάρῃ ὡς προστάτην του. Γίνεται δηλαδή κάτι παρόμοιον μέ τὴν δημοπρασίαν.

δ.- Πύργος : (Παλαιὸν ὄνομα Στράτσιανη) Ἐἶναι χωριὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου, πλησίον τῶν ἀλβανικῶν συνόρων. Ὁ Πύργος τὸ 1949 ἐγνώρισε σκληρὰς μάχας, ὅπως καί ὀλδοκληρος ἡ Ἐπαρχία Κονίτσης. Πλησίον τοῦ Πύργου ἔχουν εὐρεθῆ κοιτάσματα ἀμιάντου.

α) Χριστούγεννα : "Ολοι αι οίκοιυραί τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων κάμνουν ένα ιδιαίτερον γλύκισμα, "τά σπάργανα του Χριστου". Το ίδιο γλύκισμα κάμνουν και τήν παραμονήν τῶν Θεοφανείων. Παλαιότερα, τήν 24ην Δεκεμβρίου τήν νύχτα πρός τήν 25ην Δεκεμβρίου έρριχναν εις τήν φωτιάν ένα μεγάλο ξύλον (κούτσουρο), τό όποϊον έκαλε καθ'όλον τό δωδεκαήμερον μέχρι τῶν Θεοφανείων. 'Επί τρεϊς ήμέρας έχόρευαν διά τήν φέννησιν του Χριστου και έσφαζαν κατσίκια, αι δέ γυναϊκες έζύμωναν μικράς κουλούρας, αι όποϊαι έλέγοντο "κουλιντρίτσες". 'Από αύτάς μίαν τήν έδιδαν εις τόν τσοπάνον του χωριου, μίαν εις τόν άγελαδάρην και μίαν τήν έκρατοϋσαν μέχρι τήν ήμέραν τῶν Θεοφανείων, τήν όποϊαν, μετά τήν λειτουργίαν, έπετοϋσαν εις τά άμπέλια. Σήμερα τό έθιμον αύτό έχει σβήσει. Τα κάλαντα τότε έφάλλοντο ως εξής :

Κόλιντρα, μέλιντρα

τρεϊς χιλιάδες πρόβατα.

Κάτω στά λακνώματα

τρῶν οί λύκοι πρόβατα

και τά σκυλιά γουρλιούνται.

Μπάμπο, δῶσ' μου κλούρα
καί μένα κολιντρίτσα

(μικρή κουλούρα)

νάσῶῦ βῶσῶ, τά κατσίνια.

Εύδι στό λαῖνι (δοχεῖον)

πορδή στό κολοκῦθι.

β) Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα, δέθ ἔβγαιναν οἱ χωριανοί τό βράδυ ἔξω, διότι ἐπίστευαν, ὅτι κατὰ τό Σαρανταήμερον καί ἰδίως τήν παραμονήν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, ἐγύριζάν τήν νύκτα ἔξω κακά δαιμόνια, οἱ καλικάντζαροι. Ὄταν ἤκουον μέσα ἀπό τό σπίτι των θορύβους ἔξω ἢ κρότους, ἔρριχναν εἰς τό κζάκι θυμίαμα ἢ παλαιά τσαρούχια, τά ὁποῖα καϊόμενα ἀπεμάκρυναν διὰ τῆς μυρωδιάς των τούς καλικάντζαρους. Τήν παραμονήν τῆς Πρωτοχρονιάς εἰς τά καφενεῖα ἐπαίζετο ἕνα χάρτοπαίγνιον, λεγόμενον "μακαράς", τό ὁποῖον εἶναι Ἀφρικανικῆς προελεύσεως καί συγκεκριμένως ἀπό τό Χαρτούμ, διότι ἐκεῖ εἶναι πολλοί ξενητεμένοι ἀπό τόν Πύργον.

Πολλά οἰκογένειαί προσκαλοῦν μικρά ἄρσενικά παιδιά νά ἔλθουν πρῶτ - πρῶτ τήν Πρωτοχρονιάν εἰς τό σπίτι των διὰ νά κἀνουν "ποδαρινό" καί νά πᾶη καλά

ἡ χρονία δι' ὅλην τῆν οἰκογένειαν.

Παρατήρησις : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν παλαιότερα εἰς τὰ σπίτια ἐγίνοντο μεγάλα γλέντια με μεζέδες, κρασί καὶ ρακὴ (ποτόν τοῦ τόπου), μέχρι τοῦ βράδου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Αἱ γυναῖκες τοῦ χωροῦ ἐτραγουδοῦσαν ἓνα ἰδιόρρυθμον τραγούδι ὡς ἐξῆς :

Σήμερα εἶν' Ἄη Φώτας

καὶ Ἄη Φωτισμός

κι' αὐριον εἶν' αὐτός

καὶ πάλι αὐτός.

Κι' αὐριο εἶν' Ἄη Γιάννης

ὁ Πρόδρομος . . . . .

Εἰς τὸ " αὐτός καὶ πάλι αὐτός " ἐννοοῦσαν τοὺς ἄνδρας των, τοὺς ὁποίους ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ σεβασμὸν δέν ἀπεικάλουν με τὸ ὄνομάτων.

9. - ΚΑΛΑΡΑΦΟΣ : (Παλαιὸν ὄνομα "Ισβορος). Εἶναι χωρίον ἐπὶ τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων με 120 περίπου κατοίκους, ἐνῶ παλαιότερα ἔφθανε τοὺς 400. Παρουσιάζει μεγάλην κίνησιν κατὰ τῆν θερινὴν περίοδον, διότι ἔρχονται πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ θεραπευθοῦν εἰς τὰ γνωστὰ διὰ τὰς θεραπευτικὰς των ἰδιότητας

ΐαματικὰ λουτρά (ἀτμόλουτρα),
τά εὐρισκόμενα ἐπάνω εἰς ἓνα
ἄγριον καί ἐπιβλητικόν τοπίον
ἐπί τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους
Κάμινι κ. Ἐπικουνωνεῖ
μέ Κόνιτσαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

α) Χριστουγέννα: Παλαιότερα ὅλα τά ἀνύπανδρα
κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἐπήγαῖναν τήν παραμονήν
τῶν Χριστουγέννων εἰς τήν ἐκκλησίαν διὰ
νά κοινωνηθοῦν.

Μετά τήν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας τά παι-
διὰ ἐγύριζαν εἰς ὅλα τά σπίτια καί ἐτρα-
γουδοῦσαν τά κάλαντα. Εἰς τά χέρια των
ἐκρατοῦσαν ἓνα ραβδί, τό ὁποῖον εἰς τό
κάτω μέρος τό στηριζόμενον ἐπί τοῦ ἐδά-
φους εἶχεν ἓνα ξύλινον κῶμπον πού ὀνο-
μάζεται "τσιουμάνα". Τά μεγαλύτερα παι-
διὰ ἐξέλεγον τρεῖς διανομεῖς "μοιραστάδες"
ἐκ τῆς Πέμπτης τάξεως τοῦ Σχολείου. Τά
παιδιὰ δέν ἐπετρέπετο νά ἀνοίξουν τήν πόρ-
ταν μιᾶς οἰκίας καί νά εἰσέλθουν ἄνευ
τῆς ἐγκρίσεως τῶν "μοιραστάδων" καί
"φυλαχτάδων". Εἰσερχόμενα δέ κατόπιν
ἐγκρίσεως ἐτραγουδοῦσαν ὅλα μαζί τό ἐξῆς
τραγούδι /

Κόλιντα, μέλιντα

Ἰησοῦς Χριστός γεννιέται.

Γεννιέται καὶ βαπτίζεται

στούς οὐρανοῦς ἄπάνω.

Οἱ ἀγγέλοι χαίρονται

καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουν,

σκάζουν καὶ πλαντάζουν,

τὰ σίδερα δαγνώνουν.

Εἰς τοὺς "φυλαχτάδες" ἔδιδαν ἀπὸ τρεῖς κου-
λοῦρες, ἐνῷ εἰς τὰ ἄλλα ἀπὸ μίαν, οἱ δέ -
μεγαλύτεροι μαθηταί ἔπαιρναν ἀπὸ πέντε ὁ
καθένας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων μετὰ τὸ
μεσημβρινόν φαγητόν ὅλοι οἱ χωριανοί ἐπή-
γαιναν παλαιότερα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό εἰς τὰ
ἀλώνια, ὅπου ἐγλεντοῦσαν ἐπὶ τρεῖς ὅλο -
κλήρους ἡμέρας.

β) Πρωτοχρονιά : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου παλαιό-
τερα διενυκτέρευαν εἰς τὰ σπίτια καὶ ἐφρόν-
τιζαν νὰ μὴ σβήσῃ ἡ φωτιά εἰς τὸ ντζάκι
μέχρι τῆς πρωίας τοῦ νέου ἔτους. Καὶ σή-
μερα τὴν νύχτα αὐτὴν ρίχνουν εἰς τὴν φω-
τιάν τόσους σπόρους σίτου ὅσα εἶναι τὰ
ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Τὸ σθτάρι, ὅταν
ζεσταίνεται, τινάσσεται. Καὶ ἐάν μὲν τιναχθῇ
ἐπάνω, αὐτὸ εἶναι καλὸς οἶωνός καὶ θὰ πάη

καλά ἢ χρονιά διὰ τὴν οἰκογένειαν. Ἐάν ὅμως ἓνας σπόρος δέν τιναχθῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φωτιάν, πιστεύουν, ὅτι τό ἄτομον, εἰς τό ὁποῖον ἀνήκει (κάθε σπόρος ἀνήκει εἰς ἓνα ἄτομον), θά δοκιμάσῃ μεγάλην στενοχώριαν, διότι κάτι πολύ δυσάρεστον θά τοῦ συμβῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

Παλαιότερα μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ἔκαμναν κουλοῦρες εἰς τό ντζάνι καί μέ αὐτάς ἐσταύρωναν τρεῖς φορές τὴν βρῦσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔτρεχε νερό. Ἐν συνεχείᾳ μίαν κουλούραν τὴν ἐπερνοῦσαν εἰς τὰ κέρατα τοῦ βοδιοῦ. Ἐάν τό βόδι τὴν ἐτίνασσε καί τὴν ἔρριχνε πρὸς ἀνατολάς, τὰ κτήματα θά εἶχαν καλήν ἐσοδείαν. Αὐτὴν τὴν κουλούραν τὴν ἔκαμναν κατόπιν μερίδια καί τὰ ἔδιδαν εἰς ὅποιον συναντοῦσαν. Κατὰ τὴν κοπήν τῆς βασιλόπιττας ὁ ἀρχηγός τῆς οἰκογενείας τὴν ἔφερε τρεῖς φορές γύρω μαζί μέ τό ταφί καί ὅταν ἐσταματοῦσε τό ταφί, κάθε ἄτομον ἔπαιρνε ἓνα τεμάχιον.

γ) Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν θεοφανείων κάθε οἰκογένεια πλύνει μέ κρασί τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου πού ἔχει εἰς τό σπίτι καί

τὴν πηγαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ
ἀγιασθῆ. Κατὰ τὸν ἀγιασμόν " κτυποῦν "
τάς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν Σταυρόν
προσφέροντες ἀναλόγως 50, 100, 150 κλπ.
δραχμάς ἑκαστος. Ἐν συνεχείᾳ μεταβαίνουν
εἰς τὴν βρύσην ὅπου γίνεται ἀγιασμός. Τὸ
ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τὰ κορίτσια τοῦ
χωριοῦ μέ τὸ ἀγίασμα (ἀγιασμένον νερό)
πηγαίνουν εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰ βρέχουν,
εἰς δέ τὰ κλήματα δένουν βρυζάχυρον, ἐνῶ
συγχρόνως τραγουδοῦν τὸ ἑξῆς τραγούδι :

Σήμερα εἶναι " Ἀη Φώτας
καὶ " Ἀη Φωτισμός
καὶ αὐριο εἶναι " Ἀη Γιάννης
Γιάννης ὁ Πρόδρομος.
Βαπτίζεται τοῦ Θεοῦ παιδί
καὶ τὸ βγάζουν Χρῖστο
Χριστόδουλο.

ΤΟ. - ἈΡΜΑΤΑ . (Παλαιὸν ὄνομα Ἀρμάτοβον). Κατὰ
τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1972 εἶχε 138
κατοίκους. Τὰ Ἀρματα εἶναι ἓνα
ἀπὸ τὰ πέντε βλαχοχώρια (Ἐλεύ-
θερον = Παλαιοσέλι - Πάδες -
Ἀρματα - Δίστρατον). Εἰς ἐξοχι-
κὴν τοποθεσίαν ὑπῆρχεν ἱερός

ναός τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς μέ ἀξιολόγους τοιχογραφίας, ὁ ὁποῖος ὅμως τό ἔτος 1962 ἐκίη ἐξ ἀπροσεξίας & μαζί του ἐκίη καί ἡ εἰκόνα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς χρονολογουμένη εἰς τόν 10ον ἢ 11ον αἰῶνα. Ὁ ναός αὐτός ἦτο μετόχιον, παλαιότερα, τῆς Ἱερᾶς μονῆς τῆς Σαμαρίνας. Εἰς τά Ἱερᾶτα ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι ἐνῶ κατ' ἐπανάληφιν μετέφερον τήν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τό Μοναστήρι τῆς Σαμαρίνας, αὐτή ἐπέστρεφεν εἰς Ἱερᾶτα, πρᾶγμα τό ὁποῖον ἐθεωρήθη ὡς ἐνδειξις, ὅτι ἦτο ἐπιθυμία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς νά κτισθῆ ναός αὐτῆς εἰς Ἱερᾶτα. Ὁ κόσμος εἰς τά Ἱερᾶτα εἶναι πολύ φιλόξενος καί περιποιεῖται ἰδαιτέρως κάθε περαστικόν.

α) Κουλοῦρι : Παλαιότερα ὅλοι οἱ νέοι τήν προπαραμονήν τῶν Χριστουγέννων ἐκοπτον ἓνα ξύλο ὅμοιον μέ μπαστούρι ἐντός τοῦ ὁποῖου τήν ἐπομένην ἡμέραν ἐπισκεπτόμενοι τά σπίτια ἐπερνοῦσαν τά κουλοῦρια, τά ὁποῖα τοῦς ἐδίδαν αἱ πλικογένειαι, ἀφοῦ πρῶτα ἐτραγουδοῦσαν τά κάλαντα.

Τὸ ἔθιμον αὐτὸ διατηρεῖται καὶ σήμερα μέ-
τῃν δοαφοράν, ὅτι ἀντὶ ξύλου ἔχουν σχοινὶ
διὰ νὰ περνοῦν τὰ κουλούρια. Τὸ ἔθιμον
αὐτό τείνει νὰ ἐκλείψῃ.

Τῆν 24ην Δεκεμβρίου εἰς τὰ παλαιὰ χρόνια
ὄλοι οἱ νέοι μεταβαίνοντες εἰς μίαν ἀπο-
μεμακρυσμένην τοποθεσίαν, τοιαύτην, ὥστε
νὰ μὴ ἀκούεται λάλημα πετεινοῦ, ἐκιοπτον
ἕνα κλάδον ἀγριοκερασιᾶς, τὸν ὁποῖον
ἔφηναν εἰς τὸ ντζακὶ ὅλον τὸ Δωδεκαήμερον
(25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου), διὰ νὰ
φοβοῦνται οἱ καλικάντζαροι καὶ νὰ μὴ πλη-
σιάζουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων.
Μετά τὰ θεοφάνεια ἔκαιον τὸν κλάδον αὐτόν
τῆς ἀγριοκερασιᾶς εἰς τὴν φωτιάν.

Ἐημερώνοντας Χριστούγεννα ἔκαναν αἱ γυ-
ναῖκες τηγανίτες ἐπάνω εἰς μίαν καμένην
πλάκην. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ σήμερα ἔχει σβῆσει.

5) Πρωτοχρονιά : Τῆν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς
(31 Δεκεμβρίου) οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ κόπτουν
κλάδους κраниᾶς, τοὺς ὁποίους τοποθετοῦν
εἰς τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ των.
Τῆν νύκτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου μετὰ τὴν 12ην
ῶραν, παλαιότερα αἱ οἰκοκυραὶ ἐπήγαιναν
εἰς τὴν κεντρικὴν βρύσῃν τοῦ χωριοῦ καὶ
ἐπαίρναν νερὸ, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἄλειψαν

τὴν βρῦσιν μέ βούτηρον (ἐκλείπτον τὸ νερό)

Καί σήμερον ἀκόμη αἱ οἰκοκυραὶ τὴν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιᾶς θέτουν μέσα εἰς τὴν βασιλόπιτταν ἓνα νόμισμα καὶ σχεδιάζουν μέ ενα κλάδον κρανιᾶς, τὰ ἄμπέλια, τὰ ζῶα (ἀγελάδες, πρόβατα) κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ σκεπάζουν διὰ νὰ μὴ φαίνωνται καὶ τὸ μεσημέρι τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ὅλοι λαμβάνουν θέσιν γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας κόβει τὴν βασιλόπιτταν εἰς μερίδας καὶ ἐν συνεχείᾳ θέτει εἰς κίνησιν τὸ ταψί. Ὅταν σταματήσῃ τὸ ταψί, παίρνει ὁ καθένας τὸ μερίδιόν του καὶ ὅ,τι θὰ τύχῃ (πρόβατον, ἀγελάδα, γίδα, κλπ.) θὰ τὸ ἔχῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Τὸ βράδυ τῆς πρωτοχρονιᾶς, παλαιότερα, ὅλοι ἐπήγαιναν μέ πίττες καὶ ἄλλα φαγώσιμα εἰς τὸν κοινοτικὸν τσοπᾶνον καὶ ἐγλεντοῦσαν μέχρι πρωῒας.

γ) Ἐσφοδία : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὅλοι οἱ χωριανὸί παίρνουν μαζί των μίαν μικρὰν κολυμβήθραν γεμάτην νερό τῆς βρῦσης καὶ πηγαίνουν εἰς τὸν χείμαρρον, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὸ χωριό.

Ἀφήνουν τὴν κολυμβήθραν εἰς τὸν δρόμον

καί ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ἁγιασμός ἀπό
τόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ. Ὄταν τελειώσῃ ὁ
ἁγιασμός ὅλοι οἱ χωριανοί πίνουν ἀπό τό
ἁγιασμένον αὐτό νερό τῆς κολουμβήθρας. Τό
ἔθιμον αὐτό διατηρεῖται σήμερα, ὅπως ἐκρι-
βῶς περιγράφεται. -

11.- ΣΗΜΟΚΩΡΤΙ : (Παλαιόν ὄνομα Λεσινάτσι).
Εἶναι χωρίον μέ 100 κατοίκους
περίπου.

κ) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-
γέννων παλαιότερα ἀναμναν τηγανίτες, εἰς
δέ τό ντζάνι ἔβαζαν πολλά ξύλα καί ἔκαιεν
ὅλην τήν νύχτα φωτιά διά νά ζεσταθῇ ὁ νεο-
γέννητος Χριστός.

Τό βράδυ τῆς ἰδίᾳς ἡμέρας τά παιδιά τοῦ
χωριοῦ ἐτραγουδοῦσαν εἰς ὅλα τά σπίτια ὡς
ἐξῆς :

Κόλιαντρα, μέλιαντρα,
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,
δύο χιλιάδες γίδια,
στόν πιστικό κολουρά.
Δῶσ' μου μπάμπο κλουρά,
νά σοῦ βῶσκω τά κατσίκια,
Μένα κολιαντρίτσα (μικρή κολουρά)
τοῦ πιστικοῦ κολουρά.

Χριστούγεννα, πρωτόγεννα,
πρώτη γιορτή του Χρόνου.

Ἐβγάτε, ἰδῆτε, μάθετε,
πῶς ὁ Χριστός γεννιέται,
γεννιέται καὶ ἀνατρέφεται
μέ μέλι καὶ μέ γάλα.

Τὸ μέλι τὸ τρῶν οἱ ἄρχοντες,
τὸ γάλα οἱ ἀφεντάδες,
μέ τὸ μελισσοβότανο
λούζονται οἱ κυράδες.

β) Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα τὴν παραμονὴν
τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐζύμωναν τρεῖς πίτ-
τες (μπουρέκια). Ἡμία προωρίζετο διὰ
τὸ σπῖτι, ἡ ἄλλη διὰ τὸν τσοπᾶνον καὶ
ἡ τρίτη διὰ τὸν ἀγελαδάρην. Μαζὶ μέ τὴν
πίτταν ἔφεραν εἰς τὸν τσοπᾶνον καὶ τὸν
ἀγελαδάρην μίαν κουλούραν καὶ εἷνα δο-
χεῖον μέ κρασί.

Τὸ μεσημέρι τῆς πρωτοχρονιάς ἐκάθην-
το ὅλοι εἰς τὸ τραπέζι διὰ τὴν κοπὴν τῆς
βασιλόπιττας εἰς μερίδια τόσα ὅσα εἶναι
καὶ τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Ἐκεῖνος
ποῦ θᾶ εὔρισκε, κατὰ τὸ μοίρασμα τῆς βασι-
λόπιττας, τὸ νόμισμα εἰς τὸ μερίδιόν του,
ἐσηκῶνετο ὄρθιος καὶ ἐχόρευεν ἀπὸ χαρᾶν,
ἐνῶ οὗτοι γονεῖς καὶ τὰ ἀδέλφια του τοῦ ἠύχον-

το "Χρόνια πολλά και πάντα τυχερός".

Θεοφάνεια : Το πρωί της παραμονής των Θεοφανείων ή πρώτη φροντίδα των γυναικῶν εἶναι νά κάνουν τηγανίτες. Τὴν ἡμέραν αὐτήν, παλαιότερα, τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἔπαιρναν τρεῖς μέ τέσσαρας εἰκόνας καί ἐπήγαιναν νά τὰς πλύνουν εἰς τό ποτάμι, τό ὁποῖον ποτάμι συμβολίζει τόν Ἰορδάνην ἐντός τοῦ ὁποῖου ἐβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς.

Τὴν ἡμέραν των Θεοφανείων μετὰ τὴν λειτουργίαν γίνεται ἔρανος διὰ τὰς εἰκόνας των ἁγίων τῆς ἐκκλησίας. Κατ'αὐτόν ὁ ἱερεὺς ἐξερχόμενος εἰς τὴν Ὠραίαν Πύλην λέγει : Αὐτός εἶναι ὁ Ἅγιος Γεώργιος προστατῆς , ... κλπ. καί κάθε χριστιανός ἀπό τοῦς παρευρισκομένους ἀπαντᾷ : Ἐγὼ δίνω 50 δραχμάς, 100, 150, 200 ἀναλόγως. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν δημοπρατοῦνται ὅλαι αἱ εἰκόνες. Μετὰ τὸν ἔρανον αὐτόν ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι ἐντός τοῦ ναοῦ πίνουν ἕνας ἕνας τό Μεγάγιασμα (Μέγα ἁγίασμα) καί ἐξέρχονται μεταβαίνοντες εἰς τό σπῖτι των.

12. - ΛΥΤΟΡΡΑΧΗ : (Παλαιόν ὄνομα Λούπτσιον, ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως LUPUS - I = λύκος).

α) Χριστούγεννα : Παλαιότερα τὸ βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου κάθε οἰκοκυρά ἔκαμνε τηγανίτες. Εἶναι αἱ λεγόμεναι "λαγγίτες", αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βράδυ αὐτὸ ἔτρωγαν μόνον λαγγίτες καὶ τίποτε ἄλλο.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ ἔπερνούσαν ἀπὸ ὅλα τὰ σπίντια καὶ ἔτραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα. Τὰ κάλαντα τὰ ἔτραγουδοῦσαν κρατῶντας εἰς τὰ χέρια των ἕνα ξύλον τὸ ὁποῖον ὠμοίαζε μὲ μαστοῦνι.

β) Πρωτοχρονιά : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου ὅλοι κάμνουν τὴν βασιλόπιτταν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἢ κάθε οἰκοκυρά βάζει ἕνα νόμισμα καὶ ἕνα μικρὸν κλωῶνον ἀπὸ κληῆμα, εἴαν ἔχη πρόβατα. Ἐάν ὅμως ἔχη καὶ βόδια, βάζει καὶ ἕνα κλωῶνον κρανιάς σχήματος ζυγοῦ. Ἐκεῖνος ποῦ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πίττας θά τὰ τύχη, θά εἶναι τυχερός εἰς τὰ κοπάδια.

Μαζὶ μὲ τὴν βασιλόπιτταν κάμνουν καὶ μίαν κουλούραν κεντητὴν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὴν ὁποίαν πρίχνουν τρεῖς φορές εἰς τὴν καλύβαν τῶν γιδοπροβάτων, διότι πιστεύουν, ὅτι ἔτσι θά γεννηθοῦν θηλυκὰ ἀρνιά καὶ

νατσίκια. Τήν 31ην Δεκεμβρίου τήν 12ην
ἀκριβῶς νυκτερινήν ὥραν, ὅσοι χαρτο -
παίζουν εἰς τὰ καφενεῖα, σταματοῦν τό
παιγνίδι, σβήνουν τό φῶς καί βγαίνουν
ἔξω ὅπου τραγουδοῦν ὅλοι μαζί τὰ κάλαντα
εὐχόμενοι ὁ ἕνας εἰς τόν ἄλλον " Καλή
Χρονιά " :

Τήν πρωτοχρονιάν μέ τὰ χαράματα οἱ
κυνηγοί πηγαίνουν διά κυνήγι, διότι πιστεύουν
ὅτι, ἐάν σκοτώσουν κανένα θήραμα τήν
ἡμέραν αὐτήν, θά σκοτώνουν ὀλόκληρον τόν
χρόνον. Τό ἔθιμον αὐτό ἔχει σβῆσει σχεδόν.

Τήν παραμονήν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὰ
παιδιά τοῦ χωριοῦ γυρίζουν εἰς τὰ σπίτια
καί τραγουδοῦν τόν " Ἁη Βασίλη " ὡς ἑξῆς:

" Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται,

ἀπό τήν Καισαρεία,

βαστάει πέννα καί χαρτί,

χαρτί καί καλαμάρι.

Τό καλαμάρι ἔγραφε

καί τό χαρτί μιλοῦσε.

- Βασίλη μ' ποῦθεν ἔρχεσαι

καί ποῦθε κατεβαίνεις ;

- Ἄπό τή μάνα μ' ἔρχομαι

καί στό σχολεῖό πηγαίνω

κι' ὁ δάσκαλος μέ καρτερεῖ.

μέ μιά χρυσή βεργούλα.

→ Βασίλη μ' ξέρεις γράμματα,
πές μας τήν άλφα - βήτα.

- Καί στό ραβδί άκούμπησε
καί εἶπε τήν άλφα - βήτα.

Κι' ἡ βεργολίτσα ἦταν χλωρή
καί ἔβγαλε βλαστάρια

καί στήν κορφή τοῦ βλασταριοῦ
περδίλια ἔχει φωλιάσει.

Φέρνει νερό στά νύχια της,
σαπούνι στά φτερά της,

νά πλύνη τόν άφέντη της,

νά πλύνη τήν κυρά της

καί μέ τά παλιολούσματα

νά λούση τά παιδιά της.

γ) Θεοφάνεια : Μέ τό άγιασμένον νερό ποῦ
παίρνουν από τήν ἐκκλησίαν τήν ἡμέραν
τῶν Φώτων, πηγαίνουν καί ραντίζουν ὅλα
τά κτήματα, τά ζῶα καί τά δένδρα, ἰδίως
τά ἀμπέλια. Εἰς τά κοπάδια τό άγιασμένον
νερό τό ρίχνουν μέ μίαν κουλούραν σχήμα-
τος 8, μέ τόν "ζυγόν" ὅπως λέγεται. Ὅλα
αὐτά τά ἔθιμα, δυστυχῶς, μέ τήν πάροδον
τοῦ χρόνου σβήνουν, διότι ἡ μεγάλη διαρροή
τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας πρὸς τάς μεγαλο-
πόλεις, συνετέλεσεν εἰς τήν ἐρήμωσιν τῶν

χωριῶν.-

Πρωτόγεννα : Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια
τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ὅλοι οὗ
νέσι τοῦ χωριοῦ ἐγύριζαν εἰς τὰ σπίτια
καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα ὡς ἐξῆς :

Κόλιντα, μέλιντα,
Χριστός γεννᾶται σήμερα,
γεννᾶται καὶ βαπτίζεται
στούς οὐρανοῦς ἀπάνω.
Οἱ ἀγγέλοι χαίρονται
καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουν,
σκάζουν καὶ πλαντάζουν
τὰ σίδερα δαγκώνουν.
Δώσμου μπάμπο τὴν κουλούρα
νά μή τσακίσω θύρα
καὶ τὴν παραθύρα,
καὶ τώρα καὶ τοῦ Χρόνου.

Πρωτόγεννα : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τὰ
Μαβάσιλλα, ἂν ὑπάρχη νεοπαντρεμένη κόρη
(νιδνυμφη), πρῶι - πρῶι πηγαίνει εἰς τὴν
βρύσην ἢ τὸ πηγᾶδι διὰ νὰ πάρη νερό.
Εἰς τὴν βρύσην ἀφήνει βούτυρον, μέλι καὶ
χρήματα διὰ νὰ τὰ εὔρη ἐκεῖνος πού θὰ
πάρη εἰς τὴν βρύσην διὰ νερό ὕστερα ἀπό

αὐτήν.

Τὸ ἔθιμον αὐτὸ διατηρεῖται καὶ σήμερα, διὰ τὴν τρέχῃ ἢ τύχῃ, δηλαδή, ὅπως τρέχει τὸ νερὸ τῆς βρύσης, ἔτσι τὰ προκόφουν οἱ νεδονυμφοὶ καὶ ἡ ζωὴ των τὰ εἶναι εὐχάριστος, ὅπως τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα, χωρὶς ἀτυχίας καὶ ἐμπόδια.

Τὸ ἀπόγευμα τῶν Θεοφανείων ὅλοι οἱ χωριανοὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ (αὐτὸς ποῦ τὸ προηγούμενον ἔτος εἶχε τύχει τὸν Σταυρὸν μέσα εἰς τὴν πίτταν) φέρει μίαν πίτταν μέ ἀύγᾶ. Μέσα εἰς τὴν πίτταν θέτουν τὸν μικρὸν Σταυρὸν καὶ ἀφοῦ τὴν κόφουν εἰς μικρὰ τεμάχια (μερίδια) προσέρχονται ὅλοι καὶ παίρνουν ἀπὸ ἓνα κομμάτι. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ εὔρη εἰς τὸ μερίδιόν του τὸν Σταυρὸν, δέχεται τὰς εὐχὰς ὅλων τῶν παρευρισκομένων, διότι ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶναι ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ δι' ἓνα ἔτος.

Μερικοὶ ἄνδρες παίρνουν τὸν νέον κουμπάρον καὶ τὸν δηλώνουν τρεῖς φορές ἐπάνω.

Τὸ ἔθιμον αὐτὸ δὲν διατηρεῖται σήμερα, ὅπως περιγράφεται ἀνωτέρω, ἀλλὰ ὁ Σταυρὸς δίδεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐπομένην κατὰ

σειράν οίκογένειαν, ἀφοῦ τό τοποθετήσουν ἐπάνω εἰς τό τεμάχιον τῆς πίττας τό προ-οριζόμενον διά τήν οίκογένειαν αὐτήν.

14. - ΠΟΥΡΝΙΑ : (Σταρίτσιανη) Εἶναι χωρίον μέ 120 κατοίκους περίπου.

α) Χριστουγέννα : Εἰς τήν Πουρνιάν τήν προ-παραμονήν τῶν Χριστουγέννων, δηλαδή τήν 23ην Δεκεμβρίου, οἱ νέοι συγκεντρῶνουν εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ σωρούς ξύλων. Τήν νύκτα τῆς 24ης Δεκεμβρίου καί περί τήν 3ην πρωινήν ὥραν, ἕνα παιδί, κατόπιν συνεννοήσεως ἀπό τήν προηγουμένην ἡμέραν, πηγαίνει καί ἀνάβει φωτιάν εἰς τά ξύλα. "Όταν κτυπήσῃ ἡ καμπάνα διά τήν ἐκκλησίαν, συγκεντρῶνονται γύρω ἀπό τήν φωτιάν ὅλα τά παιδιά τοῦ χωριοῦ μέ " τρουβάνες " (σάκκους κρεμασμένους εἰς τόν ὦμον) καί " τσουμάκες ". Οἱ τσουμάκες εἶναι ξύλα μέ ἕνα ἐξόγκωμα. Δι' αὐτάς γίνεται μνεῖα καί εἰς τά ἔθιμα τοῦ Ἀμαράντου. Σκοπός τῆς συγκεντρώσεως τῶν παιδιῶν εἶναι νά προσέξουν μήπως προησάλησῃ ἡ φωτιά καμμίαν ζημίαν. "Όταν σβήσῃ ἡ φωτιά, τά παιδιά ἐπι-σηέπτονται ὅλα τά σπίτια καί τραγουδοῦν τά κάλαντα, οἱ δέ κάτοικοι τοῦς προσφέρουν

σῦνα καὶ κουλούρια. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀκόμη πρῶτῃ καὶ ὁ κόσμος κοιμᾶται, κτυποῦν τὴν πόρτα εἰς κάθε σπίτι μέτρως τσουμάκιες, διὰ νὰ ξυπνήσουν νὰ ἀκούσουν τὰ κάλαντα.

Εἰς ὠρισμένα χωριά τῶν Ντζουμέρκων, ἐάν δέν ἀνοίξουν εἰς τὰ παιδιὰ διὰ νὰ τραγουδήσουν τὰ κάλαντα, τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν τὸ ἐξῆς προσβλητικὸν διὰ τὴν οἰκογένειαν τραγούδι :

Ἐδῶ ἔχει ὁ μποῦφος τὴ φωλιά
κι' ὁ διάβολος τὴν τρύπα.
Μέ τὸνα χέρι τρώει φωμί,
μέ τ' ἄλλο ξύει πόν πίσω,
ἀπλώνει πέντε δάκτυλα
καὶ πιάνει δέκα ψῆρες.

Πρακτικόν : Παλαιότερα τὴν 31ην Δεκεμβρίου τὸ βράδυ παραμέριζαν τὴν στάχτην καὶ τὰ κάρβουνα καὶ ἔβαζαν σπόρους ἀπὸ σιτάρι εἰς τὸ ντζάκι ὅπου ἔκαιεν ἡ φωτιά. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ, νὰ ρίχνουν σιτάρι εἰς τὸ ντζάκι, τὸ συναντοῦμε καὶ εἰς δύο ἀκόμη χωριά τῆς Κονίτσης : Τὸν Ἀμάραντον ("Ἰσβορον) καὶ τὸ Ἐλεύθερον (Γηρισμπάνι). Ἐάν τὸ σιτάρι, ὅταν ἐζεσταίνετο εἰς τὸ ντζάκι, ἐτινάσσετο πρὸς Ἀνατολὰς ἢ πρὸς Νότον, αὐτὸ ἐσήμαινεν, ὅτι θὰ πάη καλά ἡ

χροῦιὰ χωρίς νὰ δοκιμάσουν καμμίαν στενο-
χώριαν. Ἐάν ὅμως τὸ σιτάρι ἐτινάσσετο
πρὸς Δυσμᾶς ἢ πρὸς Βορρᾶν, ἐπίστευαν, ὅτι
θὰ περάσουν κάποιαν μεγάλην λύπην καὶ
στεναχώριαν ἕαί διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἦσαν
πολύ προσεκτικῶς καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Σήμερα τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔσβησε.

ΚΑΛΛΙΘΕΑ : (Παλαιὸν ὄνομα Γορίτσα).

Εἶναι χωρίον μέ 250 κατοί-
κους περίπου, εὐρισκόμενον
ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ
Ἄλφου ποταμοῦ, σιαρφαλωμέ-
νον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν
τῆς Γνάμῆλας καὶ ἀπέχον περὶ
τά πέντε χιλιάμετρα ἐκ Κονί-
τσης. Ἡ Καλλιθέα εἶναι γνω-
στὴ διὰ τὰ νοστιμώτατα καὶ
φημισμένα πεπόνια καὶ ροδά-
κινα μέ τὰ ὅποια τροφοδοτοῦν-
ται ὄχι μόνον τὰ Ἰωάννινα,
ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις
καὶ περιοχαὶ τῆς Ἡπείρου.

Χριστουγέννα : Ὅπως καὶ εἰς ἀρκετὰ ἄλλα
χωριὰ τῆς Κονίτσης, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Καλ-
λιθέαν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων

κάνουν μίαν κουλούραν, ἢ ὅποια προ-
ορίζεται διὰ τόν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ.
Ὁ τσοπάνος αὐτός, καθὼς πιστεύουν οἱ
χωρικοί, συμβολίζει τόν ἴδιον τόν Χρι-
στόν, διότι καὶ ὁ Χριστός ἦτο Ποιμὴν,
ὄχι βέβαια τῶν προβάτων, ἀλλὰ τῶν ἀνθ-
ρώπων, ἀροῦ, ἄλλωστε, ὁ ἴδιος τό λέγει:
" Ἐγὼ εἶμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ἀνο-
λουθῶν ἐμέου μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκιᾷ,
ἄλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς ". Καὶ ὅπως οἱ
μάγοι προσέφεραν δῶρα εἰς τόν νεογέννη-
τον Χριστόν, ἔτσι καὶ ἐδῶ προσφέρουν
δῶρα εἰς τσοπάνον.

Προσφορὰ : Τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτο-
χρονιᾶς κάθε οἰκοκυρὰ ζυμώνει τὰ σπάρ-
γανα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ συνηθίζεται εἰς
τὰ πλεῖστα χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης.
Τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ζυμάρι,
τὸ ὁποῖον ἀπλώνει ἡ οἰκοκυρὰ με' εἰδικὸν
διὰ τόν σκοπὸν αὐτὸν ξύλον, καὶ τὸ τοπο-
θετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν. Μέσα εἰς τὸ
ζυμάρι ρίχνει ἐπίσης τριμμένα καρύδια
καὶ σιρόπι καὶ ἔτσι γίνεται ἓνα πολὺ
νόστιμον γλύκισμα, τὸ ὁποῖον προσφέρουν
εἰς τοὺς ἐπισκέπτας κατὰ τὰς ἡμέρας
αὐτάς.

Τὸ μεσημέρι τῆς Πρωτοχρονιᾶς ὁ παπποῦς (ἐφ' ὅσον ζῆ) κόβει τὴν βασιλόπιτταν εἰς μερίδια δι' ὅλα τὰ άτομα τῆς οἰκογενείας, ἀκόμη καὶ δι' ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ξενητεμένα. "Ὅποιος θά τύχη τὸ νόμισμα, κατὰ τὴν διανομήν, τὸ ἀφήνει ἐπάνω εἰς τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ, διὰ νὰ δίδῃ ὁ θεὸς πάντοτε πλούτη καὶ ἀγαθὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν.

Παλαιότερα, μὲ τὰ χαράματα, τὴν ἡμέραν αὐτὴν μία ὁμάς ἀγοριῶν μὲ κλαδί ἀπὸ βαλανιδιᾶν ἐπεσιέπτετο ὅλα τὰ συγγενικὰ σπίτια καὶ τὴν στιγμήν ποῦ τὰ παιδιὰ ἔβαζαν εἰς τὴν φωτιᾶν τὸ κλαδί ἔλεγαν :

" Ὅσες σπῖθες τιναχθοῦν, τόσα ἀρνιά καὶ κατσίκια νὰ γεννηθοῦν ".

Σήμερα τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔχει σβῆσει σχεδόν.

Βεσφάνουσα : Τὴν ἡμέραν τῶν θεοφανείων ὅσοι θὰ ἐκκλησιασθοῦν, φέρουν μαζί των ἕνα μπουκάλι μὲ νερό, ὀλίγον ἀλάτι, καλαμπόκι καὶ βασιλικόν. "Ὅταν ἡ λειτουργία τελειώσῃ, ὅλοι πίνουν ἁγιασμένον νερό (ἀγίασμα) διὰ νὰ μὴ ἀρρωσταίνουν.

Λυροσπίρι : (παλαιὸν ὄνομα Κάντσιον).

Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα χωρία τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης

μέ 450 καί πλέον κατοίκους.
Φημίζεται ἡ Δροσοπηγή διά
τήν φιλοξενίαν τῶν κατοί-
κων της.

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-
γέννων ὅλοι φροντίζουν νά ἔχουν εἰς τό
ντζάκι ἕνα μεγάλο ξύλο (κούτσουρο), συνή-
θως ἀπό ἀγιοκερασιά, τό ὁποῖον καίει
ὅλον τό δωδεκαήμερον. Ρίχνουν ἐπίσης εἰς
τό ντζάκι καί θυμίαμα διά νά φοβοῦνται
οἱ καλικάντζαροι, οἱ ὁποῖοι, καθῶς πιστεύ-
εται, τās ἡμέρας αὐτάς (παγανά) ἀνεβαίνουν
εἰς τήν γῆν καί περιπαίζουν τούς ἀνθρώπους.

Τό βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου, παλαιότερα
ἔκαμναν τηγανίτες ὡς ἐξῆς : "Ἐπλαθαν πέ-
τουρα, τά ὁποῖα ἔθεταν μέσα εἰς ἕνα πήλι-
νον ταφί καί ἐν συνεχείᾳ ἔβαζαν τό ταφί
εἰς τήν φωτιάν. Τό ταφί αὐτό ἐλέγετο
" μ π ὄ ν τ ζ α ". Τίς τηγανίτες αὐτές
μετά τό φήσιμον τίς ἐρράντιζαν μέ βρεγ-
μένα καρύδια. Αὐτό συνέβαινε, διότι δέν
ἔπρεπε νά φάγουν λάδι, ἐάν τήν ἐπομένην
ἡμέραν ἐπρόκειτο νά μεταλάβουν.

β) Προτοχρονιέ : Τήν 31ην Δεκεμβρίου καί ὡραν
δωδεκάτην νυκτρρινήν ἦτο ἔθιμον παλαιότερα

νά πηγαίνουν νά κτυποῦν τήν καμπάναν διά
νά ἀναγγείλῃ τήν εἴσοδον τοῦ νέου ἔτους.
Ἐπίστευαν, ὅτι ὅποιος θά ἐκτυποῦσε πρῶτος
τήν καμπάναν, θά ἦτο ὁ τυχερός τῆς καινούργ-
γιας χρονιάς.

Ἐπίσης τήν ἰδίαν ἡμέραν καί ὥραν, μετὰ
τό κτύπημα τῆς καμπάνας, ἠκούοντο πυροβο-
λισμοί διά τόν χρόνον πού ἔφυγε καί τόν
καινούργιο πού ἦλθεν. Τήν ἡμέραν αὐτήν
αἱ οἰκοκυραὶ ἔκαμναν καί τήν κουλούραν
τοῦ τσοπάνου. Τά ζῶα, πού ἐφύλαττεν ὁ
τσοπάνος ἔλέγοντο " μ π α κ & τ ι α ".

Ὅταν ἐξημέρωνεν ἡ πρωτοχρονιά, πρῶτ -
πρῶτ ὅλοι ἔπαιρναν τήν κουλούραν τοῦ τσο-
πάνου καί, ἐπειδή ἦτο νύχτα, εἶχαν ἕνα
δαυλόν διά νά βλέπουν καί ἔτρεχαν συναγωνι-
ζόμενοι ποῖος θά φθάσῃ πρῶτος εἰς τήν
καλύβαν τοῦ τσοπάνου, ἡ ὁποία εὑρίσκετο
ἔξω ἀπό τό χωριό. Ἐκεῖνος πού ἔφθανε πρῶ-
τος, ἐθεωρεῖτο ὁ πιδ τυχερός εἰς τό χωριό
τήν χρονιάν αὐτήν. Μόλις ἔφθανεν εἰς τήν
καλύβαν, ἐπυροβολοῦσε τρεῖς φορές.

Τήν παραμόνην τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κάθε
οἰκοκυρά ἐπαιρνε ἀπό τό παχνί τῶν ζῶων
σπόρους ἀπό σιτάρι εὑρισκομένους εἰς τέ

χειρόβολα τὰ προοριζόμενα διὰ τροφήν τῶν ζώων. Τοὺς σπόρους αὐτοὺς τοὺς ἔρριχνεν ἕναν - εναν εἰς τὴν φωτιάν. Οἱ σπόροι ἦσαν τόσοι, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Τὴν στιγμήν ποῦ τοὺς ἔρριχνεν εἰς τὴν φωτιάν, ἔλεγε τὴν εὐχὴν : " Νὰ εἶναι πάντα γερὰ καὶ πρὸς τὸν ἥλιο νὰ πεταχτῆ " .

Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μετὰ τὴν ^{Θεῖαν} λειπουργίαν ἐμφανίζονται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ καρναβάλια, τὰ ὁποῖα περνοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια καὶ μαζεῦουν κρασί, ἀλεύρι, κρέας, βούτηρον, τυρί, αὐγά καὶ λουκάνια. Αὐτὰ τὰ μεταφέρουν εἰς ἕνα σπίτι ὅπου τὰ μαγειρεῦουν καὶ τὰ τρώγουν διασηδεάζοντας.

Πομπάνοι : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν παίρνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἁγιασμένον νερό (ἁγίασμα) εἰς ἕνα δοχεῖον καὶ ραντίζουν τὰ κτήματα καὶ τὰ δένδρα, ἰδίως τὰ κλήματα. Ἐπίσης δίδουν εἰς τὰ ζῶα ψωμοκοβλούρα, τὰ ὁποῖα ἐπερίσσευσαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐορτῶν.

(Παλαιὸν ὄνομα Ὀστανίτσα) Κάτοικοι 80 περίπου.

Πρωτογράνιό : Παλαιότερα τήν 12ην νυκτερινήν ὥραν τῆς 31ης Δεκεμβρίου ὅλοι ἐπήγαιναν εἰς τήν κεντρικήν βρύσην τοῦ χωριοῦ διὰ νά πάρουν νερό.

Τά κορίτσια τοῦ χωριοῦ τήν ἰδίαν ὥραν μετέβαιναν εἰς ἕνα λάκκον καί ἔπαιρναν νερό μέ ἕνα δοχεῖον. Ἐβουποῦσαν μέσα εἰς τόν λάκκον μίαν ἀρμάθαν καλαμπόκι καί τήν ἀνέσυραν πάλι, διὰ νά καρποφορήσουν τά δένδρα καί νά φέρουν πολλήν ἐσοδείαν τῶν κτημάτων. Ἐπίσης ἐβουτοῦσαν εἰς τό νερό καί βούτυρον διὰ νά δίδουν τά ζῶα γάλα ὅλον τόν χρόνον. Ἐν συνεχείᾳ ἐγύριζαν εἰς τά σπίτια διὰ νά κάνουν ποδαρινό καί νά πάη καλά ὁ χρόνος.

Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μετὰ τό μεσημβρινόν φαγητόν τά κορίτσια, παλαιότερα, μετέβαιναν εἰς τά κτήματα καί ἐκρεμοῦσαν εἰς τά κλήματα μικρά ψωμιά (κουλοῦρες) διὰ νά φέρουν τά ἀμπέλια σταφύλια. Ἐν συνεχείᾳ ἔστηναν χορόν καί ἐτραγουδοῦσαν γύρω ἀπό τά κλήματα. Ἐπίσης ἐκρεμοῦσαν κουλοῦρες (μέ τρύπαν εἰς τό μέσον) εἰς τά κέρατα τῶν βοδιῶν καί ἀγελάδων καί παρακολουθοῦσαν, πρός ποῦνον μέρος θά τινάξουν τήν κουλούραν τά βόδια, ὅταν ἐκουννοῦσαν τό

πρό κεφάλι. Ἐάν ἔρριχναν τήν κουλούραν ἔμπρός, ἐπίστευαν, ὅτι θά πάη καλῶ ἡ χρονιά διά τήν οἰκογένειαν καί τά ζῶα, ἔάν ὅμως ἐτίνασσαν τήν κουλούραν πρὸς τά ὀπίσω, αὐτό ἦταν κακός οἶωνός, καί ὅλοι ἐπίστευαν, ὅτι τήν χρονιάν αὐτήν θά στενοχωρηθοῦν πολύ, διότι θά τοῦς συμβῆ κάποιο κακό.

13. - ΕΞΟΧΗ : (Παλαιόν ὄνομα Ζέλιστα) Ἡ Ἐξοχή μαζί μέ τήν Τράπεζαν ἀποτελοῦν μίαν κοινότητα μέ 120 περίπου κατοίκους.

α) Προτεχνολογία : Τό βράδυ τῆς 31ης Δεκεμβρίου ὅλοι εἰς τά σπίτια συνηθίζαυν νά ρίχνουν εἰς τό ἀναμμένον ντζάκι σπόρους σιτάρι, τόσους ὅσα εἶναι καί τά μέλη τῆς οἰκογενείας. Τό σιτάρι, ὅταν ζεσταθῆ τινάσσεται ἔξω ἀπό τό ντζάκι. Ἐάν ὅμως δέν τιναχθῆ ἔξω ἀπό τό ντζάκι, ἀλλά καῖ, πιστεύουν, ὅτι θά συμβῆ κάτι δυσάρεστον διά τήν οἰκογένειαν καί διά τόν λόγον αὐτόν καθ' ὅλον τό ἔτος εἶναι πολύ προσεκτικοί.

Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, πιστεύουν, ὅτι ὁ πρῶτος πού θά ἐπισκεφθῆ τό σπίτι των, θά πρέπει νά εἶναι ἄρσε-

νικόν παιδί, διότι μόνον τό άρσενικόν παιδί κάμνει καλόν ποδαρικόν. Έάν όμως ο πρώτος πού θά τούς επισκεφθῆ εἰς τό σπίτι των εἶναι κορίτσι ἢ γυναίκα, ἰδίως γριά, πιστεύουν, ὅτι θά συναντήσουν πολλά εμπόδια τήν χρονιάν αὐτήν καί θά λυπηθοῦν πολύ, δι' αὐτό τήν παραμονήν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ὀρίζουν ἕνα παιδί διὰ νά πάη πρῶν - πρῶν εἰς τό σπίτι των τήν πρωτοχρονιάν καί νά κάνη καλόν "ποδαρικόν".

8) Θεοφανεία : Παλαιότερα, τό απόγευμα τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων, δηλαδή τήν 5ην Ἰανουαρίου ὅλοι οἱ χωριανοί συνεκεντρώνοντο εἰς τήν κεντρικήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ (αὐτός πού τό προηγούμενον ἔτος εἶχε τύχει τόν Σταυρόν) ἔφερε μίαν πίτταν καί διάφορα ποτά (τσίπουρον καί συνήθως ντόπιον κρασί). Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τήν διανομήν τῆς πίττας θά εὔρισκεν εἰς τό μερίδιόν του τόν σταυρόν, θά ἦτο κουμπάρος τοῦ χωριοῦ διὰ τό ἐπόμενον ἔτος (ἀπό τήν ἡμέραν αὐτήν ἕως τήν ἰδίαν ἡμέραν τοῦ ἐπομένου ἔτους). Ἐπηκολούθει γλέντι εἰς τήν πλατεῖαν μέ τοπικά ὄργανα καί ἐν συνεχείᾳ ὅλοι οἱ χωριανοί μετέβαιναν εἰς τό σπίτι

τοῦ καινούργιου κουμπάρου, ὅπου ἔτρω-
γαν, ἔπιναν καὶ ἐγλεντοῦσαν ὅλην τὴν
νύκτα.

(Παλαιὸν ὄνομα Κουρτίνστα).
Εἶναι χωριὸν μὲ 120 καὶ πλέον
κατοίκους. Ὀφείλει τὴν ὀνο-
μασίαν του εἰς τὸ ἐκκλησιαστικόν
τοῦ Ἁγίου Νικάνωρος, τὸ
ὁποῖον εἶναι κτισμένον εἰς
τὸ Β.Α. μέρος τοῦ χωριοῦ,
ἐπάνω εἰς ἓνα ἐξοχικὸν πέ-
τρινον βράχον. Ἀποτελεῖ
τὰ " Μετέωρα " τῆς Ἐπαρχίας
Κονίτσης καὶ διὰ τὸν λόγον
αὐτὸν ἀξίζει νὰ πραγματο-
ποιήσῃ κανεὶς μίαν ἐπίσκεψιν
εἰς τὸν Ἅγιον Νικάνωρα.

Πρωτοχρονιά : Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια,
τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ
παχνὶ τῶν ζῶων σπόρους ἀπὸ σιτάρι τό-
σους ἅσα ἦσαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.
(Εἰς τὰ ζῶα ἔδιδαν ἄχυρον, τὸ ὁποῖον
εἶχε κάπου - κάπου καὶ σιτάρι πόδ' ἀπέ-
μεινε μετὰ τὸ ἀλώνισμα). Τοὺς σπόρους
αὐτοὺς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω

ἀντιστοιχοῦσαν εἰς ἕναστον μέλος τῆς οἰκογενείας, τοὺς ἔρριχναν εἰς τὸ ντζάκι, ὅπου ἔκαιε φωτιά. "Ὅταν ἐζεσταίνετο τὸ σιτάρι ἀπὸ τὴν φωτιάν, ἐτινάσσετο. Καί ἔάν μὲν κατευθύνετο πρὸς ἀνατολάς, ἐπίστευαν, ὅτι τὸ ἄτομον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε, θά δοκιμάσῃ κάποιαν μεγάλην χαράν αὐτὴν τὴν χρονιάν καί θά εἶναι τυχερόν. Ἐάν ὅμως τὸ σιτάρι δέν ἐτινάσσετο, ἀλλὰ ἐκαίετο εἰς τὸ ντζάκι, αὐτὸ ἐξηγεῖτο ὡς κακὸς οἶωνός καί ὅλοι ἐστενοχωροῦντο εἰς τὸ σπίτι, διότι ἐπίστευαν, ὅτι τὸ ἄτομον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκε τὸ σιτάρι, θά δοκιμάσῃ κάποιαν μεγάλην λύπην, ἢ θά πεθάνῃ κατὰ τὸ ἔτος αὐτό καί ὅλοι θά στεναχωρηθοῦν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν μέ μεγάλην ἀγωνίαν ἐπερίμεναν νά τιναχθῇ τὸ σιτάρι.

Τὴν ἡμέραν τῶν θεοφανείων, ὅσα παιδιὰ ἐγεννήθησαν κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος, τὰ φέρουν οἱ γονεῖς των εἰς τὴν παιτεῖαν τοῦ χωριοῦ. Φέρουν ἐπίσης καί κρασί μέ μεζέδες.

"Ὅταν τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία καί ὁ κόσμος βγῇ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὁ κανδηλανάφτης τῆς ἐκκλησίας εὐχεται εἰς ὅλους τοὺς γονεῖς : " Νά ζήσουν τὰ νεογέννητα μέ

τό κρᾶσι καὶ τοὺς καλοὺς μεζέδες". Ἐν
συνεχείᾳ ὅλοι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες
πού παρευρίσκονται, εὐχονται εἰς τοὺς
γονεῖς νὰ ζήσουν τὰ νεογέννητα ἢ τό νεο-
γέννητον, ἐάν ἐγεννήθη μόνον ἓνα καὶ
ἀρχίζουν νὰ πίνουν καὶ νὰ τρώγουν χαρού-
μενοι. Ἐννοεῖται, ὅτι τό ἔθιμον αὐτό
δέν πραγματοποιεῖται, ἐάν κατὰ τό προη-
γούμενον ἔτος δέν ὑπάρχη κανένα νεογέν-
νητον.-

20. - Πρωτοχρονιά : Κάτοικοι 150 περίπου. Τὰ
ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων
καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς δέν
παρουσιάζουν κάτι τό
ἀξιόλογον, διὰ τοῦτο καὶ
δέν γίνεται λόγος περὶ
αὐτῶν.

Πρωτοχρονιά : Τὴν ἡμέραν τῶν Φῶτων μέ τό
ἀγίασμα (ἀγιασμένον νερό) ραντίζουν τὰ
δένδρα καὶ τὰ κλήματα διὰ νὰ μὴ σικωλη-
κιάζουν καὶ νὰ μὴ προσβάλλωνται ἐπὶ δια-
φόρους ἀσθενείας.

Τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ φάλλουν εἰς ὅλα
τὰ σπίτια τὰ κάλαντα ὡς ἑξῆς :

Σήμερα εἶναι Φῶτα
καὶ "Ἄη Φωτισμός

Αύριο είναι "Αη Γιάννης
Γιάννης ο Πρόδρομος.

Σήμερα βαφτίζεται

του Θεού παιδί

και τό κρύζει ο Γιάννης

'Ιησοῦ Χριστό.

Σ'αυτό τό σπίτι πούρθαμε

πέτρα νά μὴν ραγίση

κι'ο νοικοκύρης του σπιτιού

χίλια χρόνια βά ζήση.

'Εν συνεχείᾳ δύο παιδιὰ ανέβαζαν τό
μικρότερον παιδί ἐπάνω εἰς ἓνα κάθισ-
μα και, ἀφοῦ τό ἐσήκωναν ὑψηλά, ἔλεγαν:
" Ἄξιος, ἄξιος και τώρα και του χρόνου".

"Πέτρα νά μὴν ραγίση". Εἶναι μία εὐχή
πού σημαίνει: Νά μή ἔλθῃ καμμία συμφορὰ
εἰς τούς ἀνθρώπους πού κατοικοῦν εἰς τό
σπίτι αὐτό. Τά κλέματα και οἱ θρῆνοι διά
τόν θάνατον του ἀδελφοῦ, τῆς ἀδελφῆς, τῆς
μάννας ἢ του πατέρα εἶναι τόσον σπαρακτικά
πού ἡμποροῦν νά ραγίσουν και τήν πέτρα
του σπιτιού. Σπαρακτικώτατα εἶναι τά
μοιρολόγια τῆς Μάννης κατά τήν λαογραφίαν.

Εἶναι ἓνα ἀπό τά πέντε
βλαχοχώρια, τά ὅποια ἐπι-

κοινωνοῦν μέ τήν Κόνιτσαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία διέρχεται ἀπό τάς παιδικιάς κατασηνώσεις, μέσα ἀπό πυκνά καί ὑψηλά πεῦνα καί ἔλατα. Ἡ διαδρομή αὐτή τούς θερινούς μῆνας εἶναι πολύ εὐχάριστος διότι σοῦ προσφέρει ἕνα πλουσιώτατον πράσινον χαλί καί ἄφθονον ὀξυγόνον καθώς περνᾷς τήν ράχην τῆς Σουσνίτσας διά νά κατέβῃς πρός τήν Κόνιτσαν.

Τά ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων καί τῆς Πρωτοχρονιάς δέν παρουσιάζουν τίποτε τό ἰδιαίτερον, δι' αὐτό θά περιορισθῶμεν εἰς τήν περιγραφὴν τῶν ἔθιμων τῶν θεοφανείων καί ἰδίως τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου.

θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν αὐτήν βρέχουν (μουσκεύουν) μέ νερό εἰς τήν βρῦσιν δέματα ἀπό ἄχυρον καί κάνουν μέ αὐτά σταυρούς, τούς ὁποίους τήν ἡμέραν τοῦ

Ἄγιου Τρύφωνος τοποθετοῦν εἰς τὰ κτήματα διὰ νὰ μὴ σκωληκιάζουν καὶ καταστρέφονται οἱ καρποί.

Τὴν 7ην Ἰανουαρίου μετὰ τὴν "ἀπόλυσιν" τῆς ἐκκλησίας μοιράζουν εἰς τὴν παλατεῖαν τυρόπιτταν καμωμένην μὲ σαράντα φύλλα. Θὰ ἤθελα μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν νὰ τονίσω, ὅτι εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Κονίτισης ἡ πίττα γίνεται μὲ πολλὰ φύλλα καὶ θεωρεῖται ἐπίσημον φαγητόν. Μέσα εἰς τὴν πίτταν εὐρίσκειται ἕνας μικρὸς σταυρὸς τῆς ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖον ἔβαλεν ἐκεῖνος ποῦ ἔκανε τὴν πίτταν. Ὅποιος θὰ βρῆ τὸν σταυρὸν, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πίττας, θὰ λέγεται νουνός ἢ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸς ὁ καυνοῦργιος πλέον κουμπάρος παίρνει τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸ εἰκόνισμα τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ κανδήλι τοῦ εἰκονίσματος του καίει κάθε βράδυ μέχρι τοῦ Ἄγιου Ἰωάννου τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὅποτε θὰ κἀνῃ ὁ ἴδιος τὴν πίτταν καὶ θὰ θέσῃ μέσα εἰς αὐτὴν τὸν ἴδιον σταυρὸν διὰ νὰ τὸν εὔρῃ ὁ κουμπάρος διὰ τὸ ἄλλον πλέον ἔτος.

Ἐν συνεχείᾳ ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν πηγαίνουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου καὶ

τοῦ εὐχονται ὑγείαν καί χρόνια πολλά.
Τό πρῶτῳ τῶν θεοφανείων ὁ κουμπάρος, ὁ
ὁποῖος τήν ἐπάύριον θά παραδώσῃ τήν κου-
μπαριάν εἰς ἄλλον συγχωριανόν του, παίρ-
νει ἀπό τήν ἐκκλησίαν ἕνα δοχεῖον ἢ βαρελ-
λάκι, τό ὁποῖον τά κορίτσια τοῦ χωριοῦ
τό γεμίζουν νερό εἰς τήν βρύσην καί τό
χύνουν ἐν συνεχείᾳ εἰς τήν κολυμβήθραν
τῆς ἐκκλησίας. Αὐτό τό νερό θά ἁγιασθῇ
ἀπό τόν ἱερέα τήν ἐπάύριον, δηλαδή τήν
ἡμέραν τῶν θεοφανείων.

Πλάτανα : Εἶναι χωρίον μέ 250 περίπου
κατοίκους, εὐρισκόμενον εἰς
ὑψόμετρον πλεον τῶν 1250
μέτρων κάτω ἀπό τήν "Μαύρη
πέτρα", μίαν ἀπό τάς ὑψηλο-
τέρας κορυφάς τοῦ Γράμμου.

Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-
γέννων κάμνουν τηγανίτας εἰς τό ντζάκι,
αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τά σπάργανα τοῦ
Χριστοῦ. Μέ τό ζυμάρι (προζύμι), τό ὁ-
ποῖον ἐπερίσσευσε, σχηματίζουν ἕνα
σταυρόν εἰς τά ἀμπάρια τοῦ σπιτιοῦ, διά
νά πάη καλά ἡ παραγωγή, διότι μέσα εἰς
τά ἀμπάρια ἀποθηκεύουη καλαμπόκι, σιτάρι

φασόλια, φακές, πατάτες κλπ.

β) Πρωτοχρονιά : Πρωί - πρωί τήν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς ἕνα παιδί κἀμνει "ποδαρικὸ" εἰς τὰ συγγενικά σπίτια. Παλαιότερα πὸ ποδαρικὸ δέν ἐγίνετο μόνον εἰς τὰ σπίτια, ἀλλὰ καί εἰς τὰς καλύβας καί τοὺς σταύλους τῶν ζῶων καθὼς καί εἰς τὰς ἀποθήκας ἀκόμη.

Τήν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς συνηθίζουν σήμερα εἰς τὸ Ἀλητάτινὰ στέλλουν οἱ συγγενεῖς διάφορα φῶρα εἰς τοὺς μικροὺς ἀνεψιούς των ἢ εἰς τὰ ὑπανδρευμένα κορίτσια.

γ) Πρωτοχρονιά : Τήν ἡμέραν τῶν θεοφανείων μέ τὸ ἀγίασμα, τὸ ὁποῖον παίρνουν ἀπὸ τήν ἐκκλησίαν, ραντίζουν τὸ σπῖσι, τὰ καλύβια, τοὺς σταύλους, τὰ ζῶα καί τὰ κτήματα, διὰ νὰ εἶναι παραγωγικὴ ἡ χρονιά, νὰ φέρη δηλ. καλὴ "σοδειὰ", εἰς δὲ τὰ δένδρα κρεμοῦν δεμάτια (σιλίδες) ἀπὸ ἄχυρον βρεγμένον μέ ἀγιασμένον νερό, διὰ νὰ μὴ σαρκώνωνται τὰ δένδρα καί γενικῶς διὰ νὰ προστατεύωνται ἀπὸ διάφορα ἔντομα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν καταστροφάς εἰς τοὺς καρπούς, ἰδίως εἰς τὰ ἀμπέλια καί τὰ καρποφόρα φένδρα.

Εἶναι χωρίον μὲ 250 κατοί-
κους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς
ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου,
ὅπως καὶ ἡ Καλλιθέα, περὶ
τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος
ἄνωτέρω.

Εἰς τὴν Κλειδωνιᾶν πιστεύ-
ουν, ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ πρῶτος ἄνθρω-
πος, τὸν ὁποῖον θὰ ἰδοῦν, πρέπει νὰ εἶναι
νέος, ἰδίως παιδί, διότι μόνον ἔτσι ἡ
χρονιὰ θὰ περάσῃ καλὰ. Ἐάν ὅμως ἰδοῦν
ἢ συναντήσουν γέροντὰ ἢ γριᾶν, αὐτὸ τὸ
θεωροῦν κακὸν οἰωνὸν καὶ πρέπει νὰ προσ-
έχουν ὅλον τὸν χρόνον νὰ μὴ τοὺς εὕρῃ
καμμία συμφορὰ.

Τὸ πρῶτὸ τῆς Ἑρωτοχρονιᾶς ὁ πρῶτος ποῦ
θὰ πάῃ εἰς ἓνα σπῖτι τῆς Κλειδωνιᾶς,
παίρνει μαζί του καὶ ἓναν κλάδον βαλανι-
διᾶς, τὸν ὁποῖον ρίχνει εἰς τὴν φωτιᾶν
ποῦ καίει εἰς τὸ ντζάκι. Ἐάν ἀπὸ τὸ κάφι-
μον τῆς βαλανιδιᾶς ἀκούεται μεγάλος θόρυ-
βος, πιστεύουν, ὅτι ὅλα τὰ καλὰ θὰ ρέουν
εἰς τὸ σπῖτι ὀλόκληρον τὸν χρόνον καὶ
ὅλη ἡ οἰκογένεια θὰ εἶναι χαρούμενη καὶ
εὐτυχισμένη.

- 23 - Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Κλειδωνιάν παίρνουν ἓνα δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ρίχνουν ἅλατι καὶ τό τοποθετοῦν κατὰ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἐνῶ ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι τελεῖται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἁγιασμός. Ἀπὸ τὸ ἁγιασμένον αὐτὸ ἅλατι δίδουν ὀλίγον εἰς τὰ ζῶα των διὰ νὰ μὴν ἄρρωστήσουν ὅλον τὸν χρόνον καὶ διὰ νὰ φέρουν πολὺ γάλα καὶ βούτυρον. Ἐπίσης μὲ τὸ ἁγιασμένον νερὸ ράντίζουν τοὺς σταύλους διὰ νὰ φύγουν τὰ κακὰ δαιμόνια, τὰ ὁποῖα εἶχαν εἰσέλθει εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ δωδεκάημερον τῶν Χριστουγέννων.

- 24 - ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ : Εἶναι χωρίον μὲ 120 περίπου κατοίκους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μαστοροχώρια. Παλαιότερα ἐλειτούργει εἰς Βούρμπιανην Σχολαρχεῖον, τὸ ὁποῖον συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς πνευματικῆς στάθμης τῶν κατοίκων ὀλοκλήρου τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης. Πολλοὶ καταγόμενοι ἐκ Βούρμπιανης κατέχουν σή-

μερα ὑψηλᾶς κρατικᾶς θέ-
σεις.

Εἰς τὴν Βούρμπιανην καὶ
ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Κοι-
μήσεως τῆς Θεοτόκου
εὕρσκεται ἡ εἰκόνα τοῦ
Ἁγίου Γεωργίου χρονολο-
γουμένη εἰς τὰ 1747 καὶ
θεωρουμένη ὡς ἡ ἀρχαιο-
τέρα εἰκόνα ἀπὸ τῆς σω-
ζομένης εἰς τὰς ἐκκλησίας
τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης.

Πρωτοχρονιά : Τὴν παραμονὴν τῆς πρωτο-
χρονιᾶς, ὅταν πλησιάζῃ ἡ δωδεκάτη νυ-
κτερινὴ ὥρα, ὅλοι ἀνοίγουν τὴν πόρταν
καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ των, διὰ
νά εἰσέλθῃ ὁ καινούργιος χρόνος, ἐνῶ
συγχρόνως τρέχει κάποιος εἰς τὴν βρύ-
σην τοῦ χωρθοῦ διὰ νά πάρῃ πρῶτος
νερό καὶ, ἂν καθ' ὁδὸν συναντήσῃ κάποιον,
δέν τοῦ ὁμιλεῖ. Ἀπὸ τὸ νερό αὐτό πί-
νουν ὅλοι εἰς τὸ σπίτι, εὐχόμενοι ὅ
ἕνας εἰς τὸν ἄλλον " καλὴ χρονιά ".

Πρωτοχρονιά : Ὅπως εἰς πολλὰ ἄλλα χω-
ριά τῆς Κονίτισης, ἔτσι καὶ εἰς τὴν
Βούρμπιανην τὴν 5ην Ἰανουαρίου τὰ

ἀνύπανδρα κορίτσια παίρνουν τ'ὰ εἰκονίσματα ἀπὸ τὸ σπῖτι τῶν καὶ μεταβαίνουν ἔξω εἰς ἓνα ρυάκι διὰ νὰ τὰ πλύνουν. Περὶ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ πλύσιμον τῶν εἰκόνων, γίνεται λόγος εἰς τὰ ἔθιμα τοῦ χωρίου Πηγῆ.

25. - ΚΑΣΤΑΝΙΑ : (Καστανιανη) Χωρίον μὲ 100 κατοίκους περίπου. Ὑπάρχει ἡ παράδοσις ὅτι εἰς τὰ παλῶ παλαιὰ χρόνια ἐπάνω ἀπὸ τὴν Καστανέαν εἰς τὸ βουνὸ Νύφτισσα" μία γύφτισσα ἐκτυποῦσε κέθε Σεπτέμβριον μῆνα ἓνα τύμπανον διὰ νὰ ἀκούσουν οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν ὀλοκλήρου τῆς Ἐπαρχίας, ὅτι ἤρχιζεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἐπαρχίας, τὴν Κόνιτσαν, τὸ "παζαρόπουλον" τὸ ὁποῖον τότε διήρκει δέκα (10) ἡμέρας καὶ ὄχι μόνον μίαν ἐβδομάδα, ὅπως εἶναι σήμερα. Ἡ ἐμποροπανήγυρις Κονίτσης εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρουσίαζεν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους πολὺ μεγάλην κίνησιν, διότι

ἤρχοντο ἐπὶ Μακεδονίαν,
Θεσσαλίαν, Βόρειον Ἡπείρρον,
Σαμαρίναν καὶ Ἀράχωβαν διὰ
νῆς πωλήσουν ἢ νᾶ ἀγοράσουν
ἐμπορεύματα. Φημισμένα εἶ-
ναι τὰ μανούρια καὶ αἱ φλοκά-
ται μέ ἀγνό μαλλί, αἱ περι-
φημοὶ βελέντζες, τῆς Σαμαρί-
νας καὶ τῆς Ἀράχωβας πού
πωλῶνται κατὰ τὴν ἐμποροζω-
πανήγυριν.

Χριστουγέννα : Πίστις τὰ Παλαιότερα, ὅταν
ἡ Βαστανέα παρουσίαζε μεγάλην κίνησιν,
τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ὅλοι οἱ
νέοι τοῦ χωριοῦ περιεφέροντο εἰς τὰ σπί-
τια μέ "τρουβάδες" (μικροὺς σάνικους)
κρεμασμένους εἰς τοὺς ὤμους) καὶ ἔφαλλαν
τὰ κάλαντα. Ἐπίσης ἔλεγαν καὶ διάφορα
ἄλλα κατὰ περίπτωσιν τραγούδια. Π.χ τρα-
γούδι τῆς ξενητιᾶς, ἂν ἦτο ξενητεμένος
κάποιος ἀπὸ τὸ σπίτι. "Ἄν εἰς τὸ σπίτι
ἦτο μικρὸ παιδί, ἔτραγουδοῦσαν τὸ τρα-
γούδι :

"Ἐνα μικρὸ μικρούτσικο
τοῦ βασιλιᾶ ἀγγόνι,
τριγύρω - γύρω ἔρχεται,

βασιλικό μαζεύει,
βασιλικό κι' άμάραντο,
τρία κλωνάκια μόσχον.

"Αν εἷς τό σπῖτι ἦτο παιδί πόυ ἐπήγαινεν
εἷς τό Σχολεῖον, ἔλεγαν :

Κυρά μου τόν ὑγιόνα σου,
κυρά μου τόν ὑγιό σου,
τόν ἔλουσες, τόν χτένισες,
στόν δάσκαλο τόν στέλλεις.
Τόν καρτερεῖ ὁ δάσκαλος
μέ μιά χρυσή βεργούλα,
τόν καρτερεῖ ἡ δασκάλισσα
μέ τρία κλωνάκια μόσχον.

Τοῦ τέντερου : Τήν 5ην Ἰανουαρίου ὅλα τά
παιδιά πηγαίνουν εἰκόνας εἷς τήν ἐκκλησίαν
καί τάς τοποθετοῦν πρό τοῦ τέμπλου, ὅπου
ἀγιάζονται καί ραντίζονται ὑπό τοῦ ἱερέως.

Καλιτσόπετρα : Μαζί μέ τήν καλόβρυσην ἀπο-
τελοῦν μία κοινότητα μέ
180 κατοίκους περίπου.

Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα εἷς τήν μελισσό-
πετραν συνήθιζαν τήν δωδεκάτην (12ην) νυ-
κτερινήν ὥραν τῆς 31ης Δεκεμβρίου - ὅταν
δηλαδή ὁ παλαιός χρόνος παρέδιδε τό βασι-
λεῖόν του εἷς τόν καινούργιον - νά πηγαίνουν

είς τήν βρύσην τοῦ χωριοῦ καί νά κλέ-
πτουν νερό. Ὁ πρῶτος πού ἔφθανε ἐκεῖ,
ἄλειφε τήν βρύσην μέ βούτυρον διὰ νά
φέρουν τά ζῶα πολύ βούτυρον καί γάλα
καί νά γεννηθοῦν πολλά ἄρνιά καί κα-
τσίκια. Τήν συνήθειαν αὐτήν νά ἀλείφουν
τήν βρύσην τήν νύκτα μέ βούτυρον τήν
συναντῶμεν εἰς πολλά χωριά τῆς Κονίτισης.
Ἄφοῦ ἔκλεπτε τό νερό καί τό ἔφερεν εἰς
τό σπίτι, ἐν συνεχείᾳ ἕνας - ἕνας οἱ
οἰκεῖοι ἔπλυναν τά χέρια των μέ τό νερό
αὐτό εἰς τόν νιπτῆρα, ἔθεταν δέ συγχρόνως
ἕναν κλῆνον κέδρου εἰς τήν φωτιάν, ἡ ὁ-
ποία ἔκαιεν εἰς τό ντζάκι, καί ἔλεγαν :
" Ζιάρρα ἄρνιά, ζιάρρα κατσίκια", δηλαδή
εἶθε νά γίνουν πολλά ἄρνιά καί πολλά κα-
τσίκια. Τήν ἰδίαν εὐχήν συναντήσαμε καί
εἰς τά πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα τῆς Πηγῆς,
καί μάλιστα ὄχι μόνον τήν εὐχήν, ἀλλά
καί τήν συνήθειαν συναντήσαμε τήν ἰδίαν,
νά θέτουν δηλαδή κλάδου κέδρου εἰς τήν
φωτιάν.

β) Θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων
μετά τήν θείαν λειτουργίαν ὁ ἱερεὺς
ἐξερχόμενος εἰς τήν Ὠραίαν Πύλην δημο-
πρατεῖ τόν Σταυρόν καί τάς εἰκόνας τῶν

Ἄγιων τῆς Ἐπιλησίας, συνήθεια τὴν ὁποῖαν εἶδαμε καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ διαθέσῃ τὰ περισσότερα χρήματα, θὰ πάρῃ τὸν Σταυρὸν καὶ θὰ γίνῃ ὁ νουνός ἢ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ διὰ τὸ ἔτος αὐτό. Ὁ ἱερεὺς μνημονεὺει τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν Ἄγιων καὶ καθένας ἐκ τῶν παρευρισκομένων προσφέρει διὰ τὸν Ἄγιον τῆς προτιμήσεώς του (Ἄγιον Νικόλαον, Γεώργιον, Κων/νον καὶ Ἐλένην, Ἄγιον Δημήτριον, Ἄγιον Ἰωάννην, Ἄγιαν Βαρβάραν κλπ.) ὅσα χρήματα θέλει διὰ νὰ τὸν ἔχη προστάτην του.

27. -- Μάζι : Εἶναι χωρίον μὲ 350 καὶ πλέον κατοίκους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἣ ὁποῖα συνδέει τὴν Κόνιτσαν μὲ τὸ Μπουραζάνι καὶ τὸ Μολυβδοσκέπαστον.

α) Χριστουγέννα : Εἰς τὸ Μάζι μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Χριστουγέννων σφάζουν τοὺς χοίρους (συνηθίζουν νὰ τρέφουν πολλοὺς χοίρους) καὶ παστῶνουν τὸ κρέας των. Ἀπὸ τὰ ἐντόσθια κᾶμνουν λουκάνια, τὰ ὁποῖα στεγνώνουν καὶ τὰ κρεμοῦν. Αἱ οἰκοκυραὶ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων κᾶμνουν κολιαντίνες (κουλοῦρες) Μίαν ἐπίσης κολιαντίναν κᾶμνουν κατὰ τὸ

θεοφάνεια, τήν όποίαν, άφοϋ άγιασθῆ
είς τήν έκκλησίαν, προσφέρουν είς τά
ζῶα. Έπίσης ζυμώνουν τήν 24ην Δεκεμ-
βρίου "λαγγίτες", δηλαδή τά φύλλα ή
σπάργανα τοϋ Χριστοϋ, όπως διαφορετικά
λέγονται.

β) Πρωτοχρονιά: Όλην τήν νύκτα τῆς 31ης
Δεκεμβρίου, δηλαδή τήν παραμονήν τοϋ
Άγίου Βασιλείου, κείει ή φωτιά είς τό
ντζάκι. Παίρνουν άπό τό παχνί τῶν ζῶων
όσους σπόρους εύρίσκουν άπό σιτάρι καί
τούς ρίχνουν είς τήν φωτιάν.

Παλαιότερα κάθε οίκοκυρά μετά τά μεσά-
νυκτα έπήγαινεν είς τήν βρύσην τοϋ χω-
ριοϋ διά νά πάρη νερό καί τήν άλειφε μέ
βοϋτηρον είς τρία σημεία σταυρωτά. Μέ τό
" άμίλητο " αυτό νερό έκαμναν μίαν άλευρό-
πιτταν. Τά κορίτσια τοϋ χωριοϋ έπαιρναν
τήν πίτταν αυτήν καθώς καί κρασί είς ένα
δοχεϊον καί έπήγαιναν είς τά άμπέλια, όπου
είς κάθε κλήμα έτοποθετοϋσαν ένα κομμάτι
πίττα καί έχυναν καί όλίγον κρασί διά νά
καρποφορήσουν τά άμπέλια. Τό έθιμον αυτό
έχει έκλείψει. Σήμερα τό πρωί τῆς πρωτο-
χρονιάς ό οίκοδεσπότης παίρνει άπό τό
καλύβι του ένα άρσενικόν άρνί καί τό όδηγεϊ

είς τό σπίτι, διότι πιστεύουν, ὅτι ἔτσι
θά γεννηθοῦν πολλά ἀρνιά τόν χρόνον τόν
καινούργιον.

Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων,
ὅλοι παίρνουν ἕνα δοχεῖον μέ νερό, ὀλίγον
ἀλάτι εἰς ἕνα πιάτον καί ἕνα κλῶνον βασι-
λικοῦ καί πηγαίνουν εἰς τήν ἐκκλησίαν.
Μετά τήν λειτουργίαν πίνουν ἁγιασμένον
νερό καί χαιρετίζουν ἐν συνεχείᾳ τόν κου-
μπάρον τοῦ χωριοῦ. Πάλαιότερα ἐρράντιζαν
μέ τό ἁγιασμένον αὐτό νερό δέματα (χερρό-
βολα) ἀπό βρύζαν καί τά ἔδεναν εἰς τά
κλήματα. Ἐπίσης ἐρράντιζαν καί ὅλα τά
καρποφόρα δένδρα διά νά μή σιωλημιάζουν
οἱ καρποί.

Τό Γανναδιό φημίζεται διά τήν
ιδιαιτέραν φιλοξενίαν τῶν κα-
τοίκων του καί τά ἀρχοντικά
σπίτια. Ἀξίζει νά ἀναφέρωμεν,
ὅτι εἰς τό Γανναδιό προπολεμικῶς
ὑπῆρχεν ἡ περίφημος Σπυριδώνειος
Σχολή, εἰς τήν ὅποιαν ἐδίδαξαν
διδάσκαλοι διακεκριμένοι. Τό
Γανναδιό τό ἀπειθάλουν τότε
"Μικρό Κολωνάκι". Σῶζεται σήμερα
ἐνεῖ ἐρειπωμένον τό κτίριον,

έντός τοῦ ὀποίου κατὰ τοὺς
χρόνους τοῦ 'Αλῆ Πασᾶ, τοῦ
αἰμοβόρου ἐκείνου τυρράνου
τῶν 'Ιωαννίνων, συνεκεντροῦν-
το οἱ φόροι ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω
χωριά.

'Απὸ τὰ ἔθιμα τοῦ Γανναδιοῦ
θά περιγράψωμεν μόνον τ' ἀνα-
φερόμενα εἰς τὴν ἡμέραν τῶν
Ἑοφανείων, διότι τὰ ἄλλα
δέν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον.

Εἰκόνισμα : Τὴν ἡμέραν τῶν Ἑοφανείων
οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ μεταβαίνουν εἰς τὴν
ἐκκλησίαν φέροντες μαζί των καὶ πρὸ εἰ-
κόνισμα τοῦ σπιτιοῦ των, διὰ νὰ εὐλογη-
θῇ ἀπὸ τὸν ἱερέα. Τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν
ὀποίαν ὁ ἱερεὺς φάλλει τὸ " Ἐν 'Ιορδάνη
βαπτίζομένου Σου, Κύριε... ", τὰ παιδιὰ
παίρνουν τὸ καθένα τὸ εἰκόνισμά του καὶ
τὸ περιφέρουν τρεῖς φορές γύρω ἀπὸ τὴν
ἐκκλησίαν. Εἰς καθε περιφορὰν βουτοῦν
τὰς εἰκόνας εἰς τὴν βρύσην, ἣ ὀποία
εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ
ξεσκονισθοῦν καὶ νὰ πλυθοῦν. Μετὰ τὴν
τρίτην περιφορὰν εἰσέρχονται τὰ παιδιὰ
εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέ τὰς εἰκόνας εἰς τὰ

χέρια, ἐνῶ συγχρόνως ἓνα ἄλλο παοδί
παίρνει τόν Σταυρόν τοῦ ἱερέως καί ἐξερχό-
μενον ἐπαναλαμβάνει τήν ἴδιαν διαδικασίαν,
ὅπως τὰ προηγούμενα παιφιά μέ τὰς εἰκόνας.

Περὶ τῆς σημασίας τοῦ πλυσίματος τῶν εἰ-
κόνων ἐγένετο λόγος κατὰ τήν περιγραφὴν τῶν
ἔθιμον τῆς Πηγῆς (Πεκλάρι).

29. - ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟΝ : (παλαιὸν ὄνομα Διπαλίτσα)
Τὰ ἔθιμα τοῦ Μολυβδοσκεπάστου δέν παρσυσιά-
ζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Διὰ τόν λόγον
αὐτὸν δέν θὰ ἀσχοληθῶμεν μέ αὐτά, ἀλλὰ
θεωροῦμεν σπουδαιότερον ὄφελος νά παρου-
σιάσωμεν ὠρισμένα ἄλλα στοιχεῖα ἀποσκο-
ποῦντα περισσότερον εἰς τόν ἐθνικόν
φρονηματισμόν.

Τὸ Μολυβδοσκεπάστον εἶναι ἓνα χω-
ρίον μέ 120 περίπου κατοίκους, εὐρισκό-
μενον πλησίον τοῦ Μπουραζανίου ἐπὶ τῶν
'Αλβανικῶν συνόρων. Πλησίον αὐτοῦ ρέει
ὁ Σαραντάπορος ποταμός, ὁ ὁποῖος ἐνού-
μενος μέ τόν 'Αῶν καί τόν Βοῖδομάτην χύνει
τὰ νερά του εἰς τήν 'Αλβανίαν. Ἄνωθεν τῆς
ἐκκλησίας τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων καί εἰς
ἀπόστασιν ὄχι μεγαλυτέραν τῶν ἑκατὸν μέ-
τρων εὐρίσκειται ἄλβανικόν παρατηρητήριον.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπισκέ-
πτην ἔχει ἡ ἀνά τὸ πανελλήνιον γνωστή
Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπέσπου μέ-
τὰς πλουσίας ἀγιογραφίας καὶ τὴν ἐξαί-
ρετον βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς
κτισθεῖσα τὸ ἔτος 672 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ
αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κων/νοῦ
Πωγωνάτου, καθὼς μαρτυρεῖ ἐπιγραφὴ σω-
ζομένη εἰς τὸ Μοναστήρι.

Πολλοὶ εἶναι οἱ εὐσεβεῖς προσ-
κυνηταί, οἱ ὅποιοι μεταβαίνουν ἐκεῖ
ιδίως κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Τὸ
Μοναστήρι κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους
ποῦ ἡ Ἑλλάς ἐστέναζε κάτω ἀπὸ τὸν
βαρύν τούρκικον ζυγὸν ἦτο σπουδαῖον
πνευματικὸν καὶ ἐθνικὸν θερμοκήπιον
δι' ὅλην τὴν περιοχὴν.

Με δικαιολογημένην συγκίνησιν
ἐνθυμοῦμαι κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ὅτι
τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1971 μετέβημεν μέ-
τοὺς τελειοφοίτους μαθητὰς τοῦ Γυμναθ-
σίου Κονίτσης εἰς τὰ ἅγια καὶ αἱματο-
βαμμένα χῶματα τῶν ἀκριτικῶν φυλακίων
τοῦ Μολυβδοσκεπέστου καὶ τοῦ Μπουραζα-
νίου διὰ νὰ προσκυνήσωμεν, νὰ ἀναβαπτο-
σθῶμεν καὶ νὰ ἀντλήσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ ὑγιεῖς

έθνικὰς δυνάμεις. Τὸ προσκύνημα ἐκεῖνο ἐν ὄφει τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων ἦτο διὰ τοὺς μαθητὰς, τὰ ἄγνὰ καὶ τρυφερὰ αὐτὰ βλαστάρια τοῦ "Ἐθνους μας, ἡ καλυτέρα ὑποδειγματικὴ διδασκαλία φρονηματιστικοῦ περιεχομένου, διότι ἀπὸ τὸν ἱερόν ἐκεῖνον χῶρον ἐστείλαμεν ἀδελφικόν χαιρετισμόν πρὸς τὴν ἀλύτρωτον Βόρειον Ἑπερρον, διαβεβαιοῦντες τὰ σιλαβωμένα ἀδέλφια μας, ὅτι δέν θά ἀργήσουν νά κτυπήσουν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, διὰ νά σκορπίσουν παντοῦ τὸ μήνυμα τῆς ἐνώσεως τῆς Βορείου Ἑπείρου μέ τὴν ἐλευθέραν Ἑπερρον.

Τόση ἦτο ἡ ἀναβάπτισις καὶ ἡ ἐθνικὴ συγκίνησις καὶ ὑπερηφάνειά μας, ὥστε ἀπερχόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκεῖνου χώρου, ἤσθάνθημεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας πόσον νόημα περιέκλειον τὰ ὑπέροχα ἐκεῖνα λόγια τοῦ ποιητοῦ :

Ἐλευθεριὰ γιὰ σένα ζῶ,
γιὰ σέ μόνον παλεύω
κι' ἂν εἰς τὸν κόσμο δέν σέ βρῶ,
ἄλλοῦ θά σέ γυρεύω.

Μέ τὴν περιγραφὴν τοῦ προσκυνήματος αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια χώματα τοῦ Μολυβδοσκεπάστου παρὰ τὰ Ἑλληνο - ἄλβανικὰ σύνορα

καὶ μὲ τὴν πεποιθήσιν, ὅτι ἐξεπληρώθη
ἓνα τόμα μου εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ
ἱεράν περιοχὴν τῶν τεσσαράκοντα καὶ πλεον
χωρίων, τῆς ὁποίας κάθε κορυφή καὶ ρα-
ματιὰ εἶναι ποτισμένη με αἷμα καὶ γεμάτη
κόσμησιν τῶν γενναίων παλληκαριῶν,
κλείνει ἡ παροῦσα ἐργασία περὶ τῶν ἐθί-
μων τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιάς
καὶ τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν
Κονίτσης.-

Τ Ε Λ Ο Σ

